

Volja in nevolja.

(Slika iz življenja v pismih. — Spisal *Velimir.*)

I.

Radoslav Krešimiru.

Na Dunaju, vel. travna 189 .

Predragi prijatelj!

Im schönen Monat Mai,
Als alle Knospen prangen . . .

V lepem maju je biló,
Ko cvetke vse krasnó cvetó . . .

Bridko nasprotje! Ves božji dan že kapajo neprijetne kaplje na zemljo in zopni oblaki ne dovolijo, da bi pomladno solnce posijalo na nas. Pusto, dolgočasno, neznosno vreme! Ko bi ne bil še nikdar hodil zunaj velikega mesta, dejal bi, da je nemški pesnik norel, ko je zapisal zgoraj navedene vrstice.

„Toda ti nisi nič boljši“, mi oporekaš. Kaj ne, kakor da bi celi majnik obsegal le ta trenutek! Kako je res človek odvisen od prirode! Vsaka izpremema tako močno deluje na človeka, in spominjam se svojega očeta, ki je imel navado reči, kadar ga je predstojnik okaral: Danes je slabo vreme!

Ali ni človeško življenje podobno vremenu? Vsaj meni se zdi, da sem tak „vremenik“. Ko bi ti videl, kako kisle so danes moje ustnice, kako medle moje oči, kako len moj život in kako prazno moje srce, ne mogel bi me dovolj zbadati. In vendar sem bil včeraj — bolj prav: danes zjutraj — tako vesel, kakor bi me bil Rotschild določil za dediča. S prijatelji sem bil v veseli družbi, menda me je vino nekoliko razgreló, in zapel sem s pesnikom:

Seid umschlungen, Millionen —
Diesen Kuss der ganzen Welt!

Predsinočnjim pa sem bil v Karlovem gledišču. Igrali so Aleksandra Dumas-a igrokaz: „Kean“. Zapustivši Talijin hram sem bil zopet stari fantast! Vršalo mi je v glavi, prijateljem nisem odgovarjal, dokler me niso godrnjaje samega pustili. Jaz pa sem hodil

po široki cesti, srečaval bitja, ki se dneva bojé, in zopet sem postal zbadljiv, drzen ali frivolon in ciničen, kakor pravijo. Danes pa sem zopet fantast, in tako se menja moje mišljenje kakor aprilsko vreme, in srce mi koprni, a samo ne zna, za čim? Res, človek je igrača, posebljeno protislovje. Poiskal bi rad miren kót, kjer bi živel samemu sebi in lastni zabavi, kjer bi ne bilo treba hlapčevati puhlim glavam . . .

Črno je list zapečaten bil —

Te besede Prešernove so mi prišle na misel, ko mi je listar podal črno obrobljeno pismo. Pogledal sem na naslov: pisava je bila moje tete. Strah me je izpreletel, grozna slutnja me je obšla. Kaj, ko bi? Mati mi boleha na duhu že dalje časa. Odložim pismo, da se pomirim. In začel sem misliti o smrti . . .

Umreti je treba; a kdaj bi bilo najlepše umreti? V mladosti ali v starosti, pomladi ali jeseni? — In mislil sem si krasno devo, ki je umrla pomladi. Povsod radost, povsod cvetje in petje, a sredi te radosti, med cvetjem in petjem oder mrtvaški, okoli bele sveče in med svečami mrtev obraz, malo bled, a krasen. To bi bilo divno, to bi bila najlepša poezija! Smrt pomladi, smrt v mladosti! V mladosti, ko ima človek toliko vzorov, ko je človek krasán kakor cvet, ko mu življenje še ni brazd razoralo po obrazu — tedaj prihiti smrt in umori mlado življenje, da se ne bi oskrunilo v bodočnosti! To je poezija smrti! Kadar popari slana mlado cvetje, da odletava od vej, tedaj se užalostiš, in vendar ti ta žalost ogreje srce, saj v tej žalosti je najlepša poezija, poezija smrti!

In ko bomo umrli, tedaj bo najlepše. Solnce bo sijalo na hribec, obrasten s travo, mi pa bomo spali pod zemljo večno spanje in ne bomo vedeli, kaj se godi nad nami. Ne bomo znali, morda-li je kak dober veter zanesel na gomilo drobno zrnce, iz katerega je vskalila preprosta poljska cvetica. Tedaj

bo lepo, tedaj nam bo dobro, bolje nego nam je, verjemi mi!

Kaj ne da, stari norec! A bodi si! Bolje se mi zdi, če se zabavam sam s seboj ob takih mislih, kakor da bi sedel v prijateljski družbi, pil in se zabaval ž njimi za silo; radovoljno se tako nikdar ne.

Dovolj za danes. Izpraznil sem si srce vsaj nekoliko. Pismo končavam in pismo odpiram. Kako nasprotje!

Tvoj
bolni prijatelj
Radoslav.

II.

Krešimir Radoslavu.

V Ječmenovem lazcu,
rožnika 189.

Predragi mi družo!

Torej je vendar-le res! Slutnja se ti je uresničila. Da bi se ne bila!

Z nemirnim srcem odvijam črno obrobjeni list. Križ se dviga nad spominikom. Zeleni bršljin se ga oprijema in dve liliji poganjata iz tal. Venci leže po tleh in med njimi simbol upanja. Dva krilatca objemljeta to sliko.

Oh, to je črni list moje dobrotnice, matere mojega prijatelja!

Troje nas je bilo. In še smo. Toda daleč narazen. Takrat pa smo bili še skupaj. Vsi trije smo jo ljubili: jednega je vezala sinovska, druga dva prijateljska vez.

Troje nas je bilo. V mali sobi z razgledom na vrt je stanovala ta troperesna deteljica. Trgali smo še hlače po šolah. Vsi smo bili vrstniki — jednega srca, jedne misli. Skupaj smo škandirali težke verze starega Homerja, skupaj smo vlekli krevljaste korenine iz motnih števil, skupaj smo preresetavali dogodke matere zgodovine, skupaj smo se ogrevali za ideale, za narod, kovali junaške naklepe ter se navduševali za vse lepo in dobro. Toda — — —

Kje so časi, kje so dnovi,
Ko smo Slave mi sinovi
Zvesto bili združeni?

Minuli so. Minula je tista, ki je čuvala do troperesno deteljico liki zenico svojega očesa. To je bila nepozabna Katarina.

Skrb za njene gojence se ji je videla na obrazu. Skrbela je za nas kakor mati za svoje dete. Kako je popraševala, ali smo kaj znali v šoli! In če smo, kako vesela je bila! Ako je burja ropotala po oknih in mraz pritiskal na naša borno opravljena telesa, kako je zopet skrbno pridevala drv v železno pečico! In ako smo se za dolgih zimskih večerov pomudili v veseli družbi, tedaj njeno oko ni moglo počivati. Bila je, kakor bi bili vsi trije njeni. Pa saj smo bili.

Mladost je norost. Kako rada poskoči, včasih preveč! To si ti dobro znala, ljuba Katarina! Odtod tvoje skrbi, odtod naša hvaležnost! Tvoje besede niso bile dolge pridige, a bile so materine besede. Nam so izdale dovolj. Kako nerada so se včasih pokorila naša srca, ko si vzela brojanice v roke. Toda „molimo!“ dejala si, in naša srca so se sklenila s tvojim.

Toda sedaj ni več naše „mame“, kakor smo jo klicali.

Oj sada ju tužna
Crna zemlja ljubi,
Crna zemlja ljubi,
I travica grli.

Tebi je olajšano, prikrajšano, nepozabna žena! Troperesna deteljica pa vendar-le žaluje, ker nima več svoje gojiteljice. Žaluješ zlasti ti, predragi moj Radoslave! Toda ne žaluj preveč, saj ona je rešena vseh skrbij in nadlog. Jaz se je hočem spominjati v molitvi in pri sveti daritvi. Ti se ne boš toliko tolašil s svidenjem onkraj groba, toda moč poezije ti bo zadušila žalost, in tvoj značaj bo moško prenašal udarec neizprosne usode, katera z železno voljo dela črte v pota našega življenja. Ta železna volja tvoje neizprosne usode — jaz bi rekel: pota božje previdnosti — naj tudi tebi pripravi s cvetjem nasuto cesto mirnega življenja. Pa ti si tako nestanoviten! Vsaka najmanjša prememba zunanjih pojavov te pretrese, gane, dela nezadovoljnega. Toda vedi, dragi mi družo: zunanja sila počenja z nami razne stvari,

tudi življenje vzame človeku, a volje ne more ukloniti. Volja ravna sama iz sebe, to nam priča naša zavest, pričajo razni duševni pojavi. Le pomisli, kak pritisek moraš prestati od svojih „višjih“, toda volja tvoja se ustavlja, in želiš si, da bi bil svoboden in da bi našel miren kot, „kjer bi bil sam svoj gospod“. Ali bi mogel tako — brez svobodne volje? Ti tajiš prostost svoje volje, in vendar ti je ta prostost tako ljuba in draga! Predragi Radoslave, ne daj se voditi samo srcu, ampak sodi dejanja z bistrim in hladnim umom. Zakaj srce ne sme voditi uma, ampak narobe. Srce človeško se mi zdi kakor ženska. Voditi je moraš, drugače krene na napačna pota in še tebe izvabi v pogubo. Um zapoveduj, srce bodi pokorno! A ne da bi srce bilo neobčutno, marveč naj bo krepko, močno, globoko. Stvarnik sam je zarisal to razmerje v človekovo naravo. Osvobojenje srca se mi zdi kakor ženska emancipacija, bolehav izrodek moške oslabele volje. Torej v prvotnost nazaj! *Retournons à la nature!* pravi Rousseau. Volja bodi taka, kakor se javlja v zavesti. Le poglej dela velikih narodov! Ali niso te velike vojske, te velikanske stavbe, te neverjetne iznajdbe izraz in pojav krepke volje? Ali niso nasprotniki vsake velike ideje — le branitelji zločnosti ali komoditete, zagovorniki privilegiranih stanov, zavora razvoju velikih talentov, opora tepecev, paraziti ljudstva, posebljena lenoba? Ljudje brez volje so ničvredna „masa“. Zato, ljubi Radoslave, imej le vedno pred očmi svoj namen, ki ga si postavil! Doseči ga moraš, in da ga dosežeš, treba je odstranjevati vse ovire ter ne vsakega zunanega dogodka in vtiska upoštevati kot imenitno ali odločilno stvar. Ne glej na desno, na levo, ampak stopaj samozavestno po trnjevi poti! Ne ustraši naj te vsaka malenkost, moško prenašaj udarce od zgoraj in od spodaj! Bojuj se pa pravilno, kakor pravi sv. Pavel: „Kdor se bojuje na premago, ne bode venčan, ako se ni postavno vojskoval.“ In te postave, ta pravila so tista, ki nam jih je mati vsadila, ki nam jih je duhovnik vcepil. Imej še tako visoke ideje,

bodi še tako delaven, a brez npravnosti te izbrišem takoj iz vrste velikih mož. Prave npravnosti pa zopet ni brez prave vere.

Toda dovolj! Kvišku imejva srca! Ljubi mi Radoslave, moško prenašaj udarec, ki ti ga je zadal minuli mesec, in najlepši venec na grob tvoje matere bodi spomin na njene nauke. E, niso zastoj zlati, ti nauki!

Tvoj

stari prijatelj v novi
obleki

Krešimir.

III.

Radoslav Krešimiru.

Na Dunaju, listopada 189 .

„Danes je pa nedelja“ . . . Ti Krsnikovi stihmi mi zvené na ušesa že ves dan. Danes in včeraj sem bil še nekoliko poetičen, ker ni bilo treba dva dni vežbati se. Bila sta namreč dva dneva prosta, ker je bil včeraj sv. Leopold, nižeavstrijski deželni patron, torej zapovedan praznik. Ta dva dneva sta torej poetična, vendar ne tako kakor svoje dni. Pod vojaško suktnjo le redkokdaj biva poezija, dejal mi je naš kadetni korporal. Biva pa včasih vendar-le.

Zadnjič smo stali v vrsti v „Pratru“. Bil je otožen jesenski popoldan, kakoršen mi že od nekaj ugaja, kakor veš. Z otožnega neba je jel sneg naletavati, a mi smo stali v vrsti s tornistri na ramah in s puškami v rokah. „Feuer!“ in zabobnel je strel. Tedaj je bivala pod marsikatero vojaško suktnjo poezija, vsaj pod mojo. A ko smo morali v vojašnici na večer delati „Gewehrgriffe“ do šestih, tedaj je minula vsa poezija. In ko sem moral potem še jedno uro snažiti puško, tedaj ni bilo poezije ni trohice več, tedaj se je povrnilo staro vojaško življenje v mojo glavo. Tako je to življenje! — Ves čas „štejem ure, štejem dni“, da bodem prost, da bodem delal po svoji glavi. „Gorjé mu, kdor ni nikdar sam svoj gospod, bedakom posoditi čas mora, glavo in roké!“ S tem sicer ne rečem, da so naši višji „bedaki“, a stan . . . ni záme.

A bodi, kakor hoče. Ako sem odslužil jedno osminko, odslužim še ostalih sedem osmink te babilonske sužnosti, kjer je le to dobro, da misli človeške niso pisane na čelu. — V mestu nisem bil danes in ne grem; zadovoljen sem, da morem mirno ležati na svoji postelji, dasi je tudi to prepovedano.

Tako je torej z mano. Zato sem se razveselil tvojega pisma. V tujini odmeva vsak glas iz domovine tako prijetno. Želim, da tvoje pismo ne bi bilo zadnje, ker mi posebno ugajajo tvoji listi. Le preveč me ne poučuj, saj veš, da jaz ljubim poezijo, to divno hčerko nebeško, toda poezijo brez naukov. Ta spada v drug delokrog. Kjer so sponse, tam ni poezije! Vem, da se v tem ne vjemava, toda vsak po svoje. „Jeder sehe, wo er bleibe“, pravi Göthe.

Srečen človek! Zopet si splezal za stopinjo više. Ti si naredil že konkurz, čaka te mastna župnija, jaz pa še vedno tavam po prašnih ulicah dunajskega mesta ter kolnem dneve svojega rojstva. Vem, da ti ni po volji, ako tudi tebe stavim med navadne ljudi, čeprav si blagoslovljen, toda ne morem drugače. Atom si v vesoljnem stvarstvu kakor jaz, moker si za kožo kakor jaz, iz mesa si in kosti kakor jaz, pehaš se in trudiš, da dosežeš svoj idejal — zložno življenje. Vem, da porečeš zopet: sodiš me krivo. A kaj, kakor mislim, tako govorim. Usoda je usoda, in če so te v semenišču preparirali za vedno devištvo, če so ti dali novo obleko, niso ti slekli starega človeka. Le prosim te, kadar sediš pri polni mizi, okušaš treznega cvička in obiraš mastnega piščanca, prosim te, da tedaj tudi mene ne pozabiš, ker si apostol ljubezni.

Pa kaj! Za mene je raj izgubljen, za mene ni prostora pri bogato obloženi mizi. Izkušnjo sem delal — prvi državni izpit, in zletel sem, kakor je hotel slavne Tevtonije mogočni profesor. In sedaj? Bliža se mi zopet izkušnja — suhoparna, kakor je suhoparen poletni dan ob bližajoči se nevihti. Ako mi izpodleti izkušnja jednoletnega radovoljca, tedaj je končana doba mojega življenja. O, ta usoda! Ti mi praviš „talent“ — a ti si

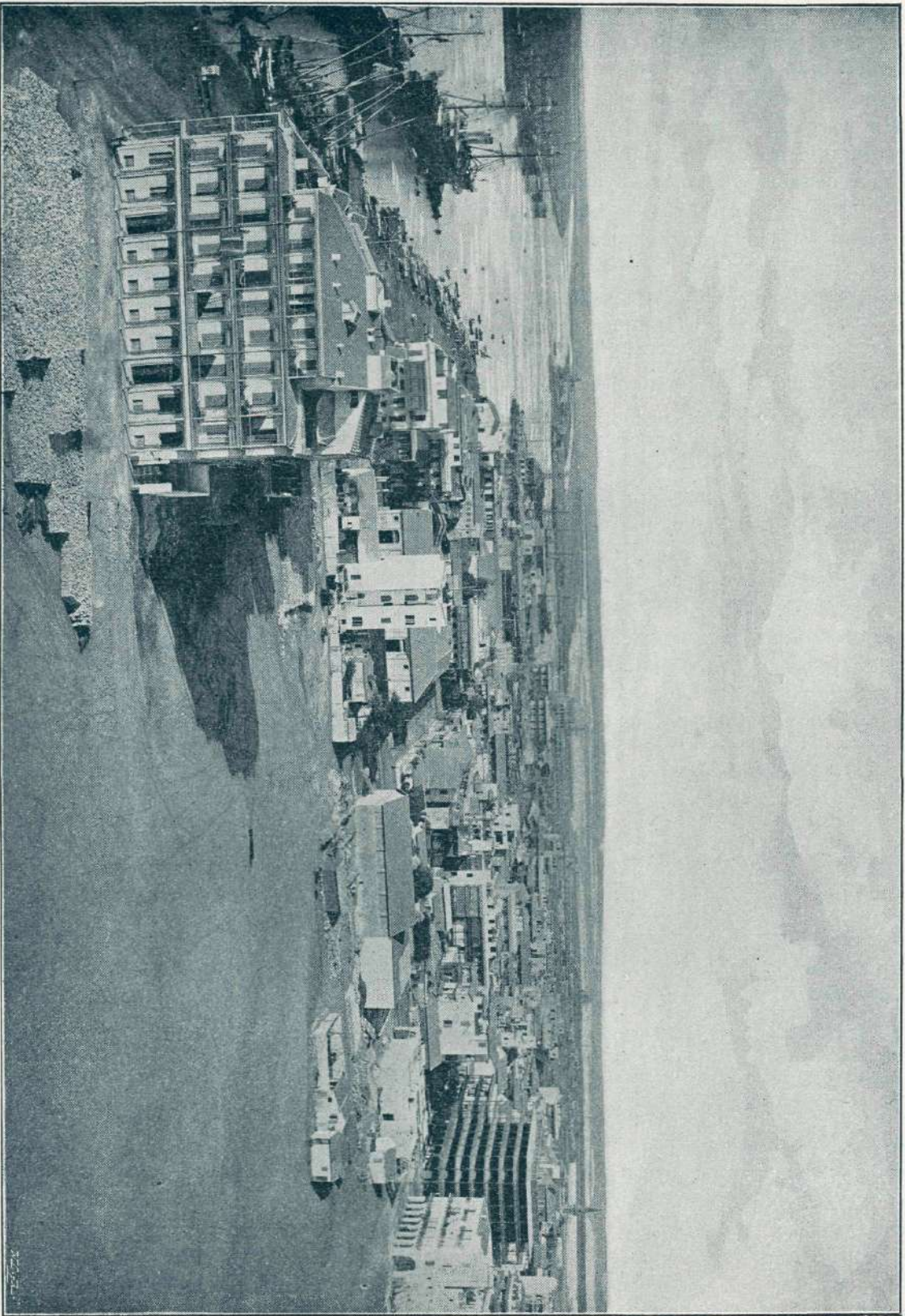
tako navaden človek in ti živiš izvrstno, nebesa se ti žaré na zemlji, nebesa te čakajo onkraj groba. Če vse to resno premišlujem in „vase grem“ kakor izgubljeni sin, tedaj ti moram priznati, da je srečen le tisti, ki izvršuje zakon Gospodov ter vprega sebe v vašo „galejo“ liki nepoklican pesnik svojega Pegaza.

Srce je prazno, srečno ni,
Nazaj si up in strah želi.

Tedaj, ko sem se oberoč držeč materinega krila šetal po domačih livadah, zrl v domači cerkvi posvečene svetnike in iz srca molil k nebeškemu Očetu — o tedaj, tedaj vem, tedaj sem bil srečen. Nisi zastonj nedolžna, ti mladost!

V raj se prvotni povrni nazaj!

Ti praviš: samo dobre volje je treba, pa gre. Pa kaj je volja človeška? V tem se ravno ne vjemava. Ti praviš, da je volja notranje teženje, da bi dobili stvar, katero smo z umom spoznali. Po tvojem je torej prav, kakor ti delaš in praviš. Kadar ti um ne pokaže samo materialnega predmeta (postavim mastne službe), ampak tudi formalni (postavim zložno življenje), kadar težiš torej iz celega spoznanja, tedaj hočeš in volja je tvoja. Jaz pa sem učenec Herbartov, ki razlikuje med hotenjem in želenjem. V hotenju se zavedam, da dosežem, a v želenju samem se ne zavedam. Volja je le posledica raznih notranjih sil, nagibov, predstav. Zato pa volja ni svobodna, četudi ti praviš, da je. Tu torej si greva narazen. A kaj je resnica? — Ti se trudiš s pismi, da bi me izpreobrnil kot „grešno ovco“, toda ne trudi se! Skupno lahko delujeva za narod, a versko polje naj ostane v cerkvi. Tam me lahko zmerjaš s trdovratnim grešnikom, ker te ne bom slišal. To je pač tvoj kruh! A voljo svobodno prihrani sebi, če jo moreš. Ti bi bil pač drug dečko (nekaj si tudi bil), ako bi se ne bal „višjega“: torej svoboden nisi, ne moreš storiti, kar hočeš. Okusil bi tudi rad vse slasti, ki nam jih ponuja življenje, ako bi se ne bal zakrivljene palice, kakor jaz puške. Toda jaz si lahko preberem in si tudi bom, ti pa si ne moreš, ker si zapečaten na vse večne čase.

Port-Sajd. (Ob Sueškem prekopu.)

Kakor vidiš, sem danes celó nekoliko hudoben. Toda odpusti! Užaljen sem bil: ali radi tvojih moralnih pisem ali radi pone-srečenega svojega življenja, ne vem. Pri nas se šopiri par petičnih židov, ki jedó vsem drugim radovoljcem višjo milost izpred ust. Meni pač ni do milosti višjih, da bi je iskal pri takih puhloglavcih: zato sem prepo-nosen. To je morda tudi vzrok, da ne bom posebno avansiral pri vojaki. Za to mi tudi ni. Rad bi le skoro doslužil, da bi smel mi-sliti po svoje. Pač je trdil zadnjič naš zdrav-nik prav, ko je dejal; „Wissen Sie nicht,

dass Catarrh, Diarrhöe und Denken in der Kaserne verboten ist!“ — Tedaj dovolj o neznosni vojaščini! — Kar se tiče univerze, izpovedati ti moram odkritosrčno, da me pravo ni prav nič več veselilo, kakor hitro sem se vpisal. Da bi mi ne bilo za leto, študiral bi medicino ali jezikoslovje. A sedaj ostanimo pravniki — živi ne pojdemo pod zemljo.

Tvoj

koprneči
Radoslav.

(Dalje.)

Po dedščini.

(Črtica. — Spisal *Dobravec*.)

V polmračni sobi leži bolnik. Mirno trpi in udano. Nemo stojé prijatelji ob njegovih postelji; njemu ob zglavju tihoma vzdihava mlada žena ter mu briše debele kaplje s čela, sebi pa skrivne solze.

Muhe se podé v gostih jatah po stropu in stenah ter iščejo svetlih lis solčnih žarkov, ki so se vtihotapili skozi skrbno zaprte vetrnice v sobo. Duh po zdravilih, limonadi, po izhlapevajočem potu in razodeti, gorki postelji bolnikovi je siloma legal na pljuča.

„Tako mlad, pa tako nesrečen“, je vzdihnila žena in pogledala prijatelje. „Komaj jedno leto sva bila skupaj; tako dober, tako blag je bil vedno . . .“ Naslonila je lice na zglavje in ihtela.

Bolnik, mož najlepših let, se je zdramil, pogledal topo v strop, potem okoli sebe, ženo in znance ter se jel molčé razgrinjati zaradi prevelike vročine. Zdravnik mu je bil pa naročil, naj se varuje prehlada, ker pljučna vročica konča rada s smrtjo.

„Sedaj bo dober, sedaj bo veder; pogled ima pameten. Treba začeti“, šepetali so prijatelji, med njimi najglasneje nizek, rudečeličen, debeluhast možiček srednje dobe. Ta

je mlel, da bi bil čim prej iz družbe — neprijetnih duhov.

„Ali je že prišel notar?“ vprašal je bolnik s hripavim, kakor ubit zvon zamolklim glasom.

„O, saj ne bo hudega, Ivan! Kaj hočeš notarju?“

Ivan jo je ljubeznivo pogledal in rekel:

„Ne jokaj! Vprašam samo, če ste poslali ponj?“

„O, kako dobro nas je slišal, ko smo prej govorili o tem. Ni tako slab, ne“, razlagal je možiček na tihem; potem je pristavil glasneje:

„Smo poslali; je že tukaj, Ivan.“

„Dobro; vsaj bo vedel, da nisem baš takšen siromak!“

Nekdo izmed obiskovalcev je stopil ven po beležnika.

V kuhinji ga ni bilo; v stranski sobi je pa togovala bolnikova mati-vdova in prosila beležnika — raznih ozirov. Ta in pisar sta se krepčala z jelom in pilom za — prihodnje troške in na pol ušesa poslušala bedno starko. „Vse sem mu zapustila; kar sem imela dote, je v premoženju; kar sem prihranila izza boljših let, je tudi njegovo — tudi podedovani

Volja in nevolja.

(Slika iz življenja v pismih. — Spisal *Velimir.*)

IV.

Krešimir Radoslavu.

V Ječmenovem lazcu,
listopada 189 .

Ljubi prijatelj!

„Tempora mutantur et nos mutamur in illis.“ Ako pri kom velja to, velja to pri Tebi. Kako si se izpremenil! Tudi moje pero je na tem, da Ti vrne zloben odgovor na zlobno pismo, toda nečem, da bi rekel: maščuje se.

Kakor veš, nisem zato prestopil praga onih dveh mišičastih atlantov, da bi poiskal „miren kot“ in „zložno življenje“, kakor mi podtikaš, ampak idejali, za katere smo se navduševali v gimnaziji, so me potisnili v ta najlepši stan. Saj ravno v duhovskem stanu se lahko največ deluje za narod; prav zato me je ta stan že od nekdanj najbolj mikal. In to mi ni žal. Prelepo polje plodovitega delovanja mi je odprto, in kamor koli se ozrem, povsodi vse polno dela za človeka, ki ima dobro voljo. Naše ljudstvo je dobro in sprejemljivo; le potipati, podregati, razjasniti in navdušiti je je treba, in v ogenj gre za vzvišeno stvar. Sebičen je svet zares, in marsikaka grenka izkušnja nagne človeka, da bi vrgel zastavo v kot ter potegnil za duhom časa, toda vstrajna volja premaga vse. Kake boje sem doživel že v Ječmenovem lazcu, odkar sem tu! Prerekli so mi vse, in seveda ni bilo zadnje očitiranje, da delam tako po višjem ukazu, da delam zato, da bi dobil kako „mastno župnijo“, kakor Ti praviš. Toda motiš se Ti, motijo se drugi. Seveda želim kdaj biti župnik — vsi ne morejo vedno kapelanovati — toda za to mi ni treba spričevala o volilnih borbah. Ne tajim, da so tudi izjeme, — Nemec jih imenuje

„Streber“, mi jim recimo plezalci —, toda v katerem stanu jih ni? Ali take veše se pokažejo in kmalu izginejo; znanci jih v obraz hvalijo, za hrptom jim pa osle kažejo. Dragi, premisli malo, kdo je v resnici prijatelj ljudstva, kdo je pravi rodoljub! Ali ni tisti, ki dela za bližnjega nesebično in rad trpi zanj, ako je treba? Življenje me je učilo, da jih je zelo mnogo, ki vpijejo za narod, a ne delajo za narod. In to je še najhuje, da človeka, ki se nesebično žrtvuje za blagor ljudstva, ovirajo in obrekujejo ter hočejo imeti čast pravih rodoljubov, kar niso; nas pa imenujejo nasprotnike narodnosti — brezdomovince. Oh, koliko Ti želi moje srce razodeti! Nedavno me je nekdo tožil zaradi žaljenja časti. Ti seveda porečeš: „Tak boj! Brat zoper brata!“ V resnici je to bratovsk boj, toda taki bratje brate odirajo, zatirajo! Kdo bi jih ljubil? Bil je pravi paša našega ljudstva, in ako sem rabil zakonita sredstva, da je šel v zasluženi pokoj, da je odložil častno župansko stolico, ako sem tako ljudstvo rešil mōre, ki ga je tlačila: ali ni to plemenit boj, ali ni to boj za svobodo? Ako sem v zatožbi navedel, da z občinskim imetjem gospodari slabo ter občno blagajno rabi v to, da si ohrani svoje stališče, kar je dokazano: ali nisem prav postopal? In vendar sem bil obsojen. Eh, ta politika tudi pravico nadvladuje!

. . . So pravico v grob devali,
Pri grobu jaz sem stal . . .

poje pesnik. Kako iz srca so šle tudi meni te besede! Toda bodi! Oče Joško pa vendar več ne zró z županskega stolca, ampak morajo gledati, kako drugi popravljajo, kar so oni zagrešili. In kapelan jim je trn v peti. Drugim tako ne zamerijo, ker pravijo, da jih je kapelan zavodil. Sancta simplicitas!

Že dalje časa sem nagovarjal ljudi, da osnujejo domačo posojilnico. A ni šlo. Sedaj

pa, ko smo domačim oderuškim oblastnikom vzeli vajeti iz rok, pojde, gotovo pojde. Že smo odbor sestavili in pravila poslali vladi. A zapreke povsodi. Vsi vladajoči elementi so skoro naši nasprotniki. A, kar hočeš, to tudi moreš: „tutto si può, quando si vuole“, pravi Italijan. Mi pa ostanemo, kakor smo bili. Živi ne pojdemo pod zemljo, kakor si ti sklenil svoje zadnje pismo. Kadar še posojilnico uredimo in tako ljudi organizujemo ter na svoje noge spravimo, potem pa z Bogom prijazni Ječmenov laz! Denarcev polne mošnjice ne ponesejo sabo, pač pa hvaležen spomin dobrega ljudstva.

Tvoj
vedno stari
Krešimir.

V.

Radoslav Krešimiru.

Na Dunaju, prosinca 189 .

Predragi!

Danes je božič grško zjedinenih in nezjedinenih. Obhajal sem sinoči s svojimi vojaki sv. večer. V posebni sobi je stalo pet miz pogrnenih z rjuhami. Okrog teh smo sedeli in jedli. Jedli pa smo rusinsko jed „kutia“ (to je med, pšenica in mak skupaj skuhan), pol slanika, zeljnate štruklje in stlačeni krompir. Post je bil namreč včeraj ves dan in niti menaže nismo dobili opoldne. Tudi jaz sem se postil. Nato so še pili, a jaz in ostala dva radovoljca šli smo zopet domov. Tu smo pili pivo in s petjem slavili sv. večer. Čule so se nemške, slovenske in poljske pesmi. „Jeszcze Polska . . .“ morala se je ponavljati. Kar začujemo poleg naše sobe gosli in harmoniko. Vsi smo šli tje. Krasen prizor! Sredi sobe je stalo okičeno drevesce, na slamnjaku sta sedela dva godca ter godla, vojaki pa so plesali maloruski narodni ples „kolomejko“ ali „huzulko“. Za plesom so se vrstile napitnice, spremljal jih je glasni „vivat“ in „mnogaja leta!“ nato zopet ples. — „Proč vi ne tancujete?“ vprašal me je neki infanterist. —

„Ja ne znaju“ in rešil sem se ga. — Dobro sem se imel sinoči. Danes pa je „narodždenie“, in jaz imam „Kasernarrest“ že drugi dan. Imel nisem vsega v redu. A naši višji mislijo, da bi jaz „ekserciral“, v mesto pa ne smel iti. Jaz pa sem se oglasil „marod“ ter polegam v postelji. Zdrav sem sicer popolnoma, a naš zdravnik je vendar-le „konštatiral“, da imam pljučni katar. Ironija!

Pošlji mi kako snov za balado ali romanco, zakaj pri vojaki izgubi človek vse pametne misli. Sedaj prevajam Mickijevičeve balade. Tebi bi pa priporočil, da prevedeš Turgenjeve „Otec i sine“. Ne misli, da je Turgenjev „premlačen“. To je onečeščenje njegovega imena. Tudi ko bi ga imeli vsega v prevodu in bi ga vsi slovenski prelagatelji prevajali iznova, nikdar bi ne bil premlačen. Ti nihilistični nazori so liki oživljajoča oaza v sredi širne puščave.

Ako mi odgovoriš takoj, utegnem Ti še pisati z Dunaja, in če ne, ker gremo prve dni drugega meseca v Bruck. Toda Ti si sedaj tako ves v politiki in misliš, da bodeš vse grešnike politične in verske izpreobrnil, če jerhaste hlače nosiš kazat na volišče, češ: mi smo mi! Bodi pameten in pusti jerhasto gardo v miru, da Ti ne preraste čez glavo. Bolj pametno storiš, da napraviš v Ječmenovem lazju čitalnico in pišeš, da se kmet probudi in da ne bo tako neumen, kakor je bil doslej, tičoč pod ostanki temnega srednjega veka. Res škoda za Te, ki si inteligenten človek, da se tako pokmetiš. Če Ti je že Turgenjev preveč, kaj porečeš šele o Zoli? Naposled bodeš le še pisal, kako se ovcam garje odganjajo in koliko „štukov“ je potrebnih za zakrament sv. pokore? E, Krešimire, Krešimire, Ti nisi več stari! Torej poboljšaj se! Jaz sem pa stari norec; a da sem še vedno stari, na to sem ponosen! Ker pišeš o izpremembi moji, potolažim Te s tem, da je pod novo obleko ostalo še vedno isto zrno. Človek, posebno pa jaz, večkrat ravna in govori drugače, nego misli, zakaj:

— — — — — Koderkoli žiješ,
Povsodi skrivaj čute in želje!
Ne nosi spasa, spasa i ne prošni!
Da se ne ruga svet ti: — dušo v sé!

To je moje geslo bilo doslej in mi bo najbrž tudi še nadalje.

Še nekaj mesecev, in potem privihram zopet v Ljubljano. A kaj Ljubljana v primeri s tem, da bom moral zapustiti vojašnico! Najel si bom na Dunaju stanovanje, kjer bom sam, prav čisto sam s svojimi otožnimi in vendar tako ljubeznivimi mislimi, kjer bom sam s podobami, ki so kakorkoli zapletene v nit mojega življenja. Smejal se boš, le smeji se: jaz sem bolan in otročji.

Tvoj
otožni
Radoslav.

VI.

Krešimir Radoslavu.

V Ječmenovem lazcu,
sušca 189.

Preotožni, pretrmasti Radoslave!

Morda še nisi bral tako čudnega naslova. Ali ne morem drugače. Zakaj vendar zahajaš vedno v take sanjarske in brezpomembne misli? Prav dobro bi bilo za-Te, da bi nekoliko manj bral in fantaziral, a več molil. Vem, da se nasmehneš ob teh mojih besedah, toda tudi jaz ne morem drugače. V resnici si bolan in otročji, kakor si sam priznal v svojem zadnjem pismu. Kaj bi bilo, ko bi moral prenesti toliko bridkosti, kakor jih jaz? In ko bi se Ti materialno slabo godilo, ne bi Ti še toliko zameril. Tako pa Ti ni treba skrbeti za vsakdanji kruh, in toliko Ti je mati volila, da lahko vsak dan dobro kosiš, ali da govorim s Tvojimi izrazi: da okušaš treznega cvička in obiraš mastnega piščanca. Vsega imaš na izbiro. „Mein Liebchen, was willst du noch mehr?“ Ali meniš, da Te bo zato ves svet slavil, ker si bil čudak ali še kaj hujšega? Prav drugi Lenau si, in zdi se mi, da je na-Te zelo vplival. Ali ako ga že hočeš posnemati kot pesnika, ne posnemaj ga kot norca.

E, Radoslave, lahko si poet, lahko si svoboden, lahko si vesel, lahko si zadovoljen,

srečen, ali vedi, da nečesar pa se ne bodeš nikdar odkrižal, nečesar, kar imenujemo vest. Vest Ti pa dokazuje, da je nad nami bitje, ki vse vodi, vse strahuje, tudi Tebe; ako Ti ni kaj po volji, tedaj si kriv le sam: „unusquisque sui ipsius fortunae faber est.“ Naj Te nosijo na rokah, naj Te teptajo v blato, vedno si ista stvar božja, katera se mora pokoriti svojemu Stvarniku. Brez Boga ni nobene avtoritete na svetu, in tudi poezija se mora ukloniti moralnim „sponam“, kakor Ti praviš. Bog je naš stvarnik in vladar — to je resnica, katere ne smemo tajiti, ampak se moramo po njej ravnati. Ti se čudiš meni, in ker se ne moreš povspeti do mojega stališča, podtikaš mi vse druge človeške namene: kakoršen je človek sam, tako misli o drugih. Ali ko bi Ti jaz povedal, odkod zajemam svojo moč, kaki nagibi ravnajo mojo voljo, o tedaj bi se nasmehnil in rekel: Verski zelot je. Toda ne! Le poskusi, kako lahko je breme in kako sladek jarem Gospodov.

Ko bi pisal igrokaz à la „Valenštajn“, tedaj bi me gotovo opisal kot hudega kapucina in moja pisma bi imenoval kapucinade. Ako bi bil bolj veterinjaškega značaja, pokazal bi moje pismo tudi prijateljem, in norčevali bi se, da bi bilo kaj. Toda šalo na stran, predragi Radoslave! Jaz Te pomilujem in rečem: Škoda tudi Tebe, da si tako zavozil, škoda še celó, ker nisi moralična propalica, samo naturalistično in nihilistično berilo Te je tako prestrojilo. A ne rečem Ti: poboljšaj se, ampak svetujem Ti prijateljski: ne čitaj samo romanov in pesmij, ampak študiraj modroslovje! Pusti pravdnitvo, ki ni za-Te, in vpiši se za filozofa! Ne tajim, da bi bil tudi jaz tak, kakoršen si Ti, ko bi bil šel za tabo na Dunaj, ali Boga hvalim, da nisem šel. Tudi moja nprav je slična Tvoji, in svet bi me bil potegnil za sabo. Toda dovolj! Sprejmi moje besede, dasi nekoliko osorne, za prijateljski opomin ter bodi zdrav in moški, ne pa bolan in otročji!

Tvoj

odkriti
Krešimir.

VII.

Radoslav Krešimiru.

V taboru pri Brucku ob Litvi,
vel. travna 189.

Sedaj sem v taboru, in dobro mi dé, ko ne čujem vedno onega „drvenja, vrvenja ljudij“ in vozov kakor na Dunaju. Pri nežiderskem jezeru sem bil že dvakrat. Prvič sem šel radovoljno, drugič pa sem moral iti streljat. Danes popoldne napravimo Slovani izlet v Rohrau in Petronell. Naš tabor stoji že v Translitaviji, mesto Bruck je še na Nižeavstrijskem. Tu v taboru že pušimo mažarski pipadohány. Tudi lep drevored je tu. Sploh je vsa okolica krasna. Če greš na bližnji hribec, odpre se Ti krasen razgled. Srce se Ti širi in spomniš se Dunaja in potem želiš, da bi že pretekli ti meseci, da bi bil prost in doma — na ljubljanskem polju.

Sedaj pojem „cipresijanke“, kakoršnih upam zložiti večje število. Kdaj bodo uzrle beli dan, ne vem, a kmalu gotovo ne. Geslo jim je:

Skrivnostno v bujnem svitu
Šepečejo tajne ciprese,
A v meni budé se spomini,
Iz teh pa mi pesmi rodé se!

Povod „Cipresijankam“ mi je dal grofa Harracha drevored, kjer sem sedel pred tednom dnij na klopici med cipresami in sanjal.

Sedaj nas gonijo po solncu, kar se dá! „Und wenns dann Sommer ist — So ist eine grosse Hitz' — So müssen wir excercieren — Dass uns der Buckel schwitzt“ (Heine). — In to je prav. Ko letam s telečnjakom na hrbtu, tedaj ne mislim mnogo — in to je prav. Potem nisem žalosten, potem nisem bolan. Kadar pa sem doma, loti se me zopet otožnost. Srce mi je žalostno in koprni po Ljubljani in po . . . a kaj bi govoril. Če bi Ti razodel svoja čuvstva, bil bi zopet hud in me ošteval kot nepopoljšljivega grešnika. Toda zadnje Tvoje pridige imam dovolj za dolgo časa.

Kakor svoje jaz gorjé,
Vsak gorjé naj svoje nosi . . .

Nekoliko pa Te bom vendar-le ubogal. Prav imaš, da jaz nisem ustvarjen za pravnik. To so Ti presuhoparni ljudje, ki zakriviljenim paragrafom žrtvujejo vse: pravico in poezijo. Jeseni se vpišem v modroslovje, in oba bodeva nekdam mladini pot kazala. Ti jim vtepaš in bodeš vtepal v glavo trde dogme, jaz pa se bodem sukal na profesorski stolici ter razkrival brezobzirno slabosti in norosti starih in novih modrijanov. Lep stan, učiteljski stan! Žal, da je le preveč pedantov, ki svoj predmet obravnavajo kakor dekla, ki fižol izbira. Nobenega življenja, nobene duhovitosti! Učenec pride prazen v šolo, prazen iz šole. Mlad človek potrebuje poezije, ki ga ponese iz puste vsakdanjosti do krilatih idejalov. Saj je še pobožni Marn večkrat rekel: poezija je nebeška hčerka. Toda kaj, ko teh vojaških dnij ni konca! „Štejem ure, štejem dni.“ Kadar slečem vojaško suktnjo, tedaj bom skušal, da priobčim zbirko svojih pesmij. Vem, da smo Slovenci majhen narod, in širni svet se bore malo zmeni, če Slovenec še tako klasično delo da v dežel. A poskusil bom. Nemci so pač vsi drugačni. Plačajo delo, kakor je treba: Pri nas pesnik ne zasluži niti slanega kropa. In še ta peščica rojakov se kolje med sabo. Vem, da niti Ti ne naročiš mojih pesmij, češ: ta je liberallec. Kako malenkostni smo vendar! Hvalim Te pa vendar-le, da vsaj občuješ z mano in da si odkritosrčen. Pa saj si že včasih rekel, da je odkritost tvoja maksima. Da bi le bila! Ali nikoder ni toliko hinavščine, kakor v politiki, in bojim se, da tudi Ti ne zabredeš v njo. Ti praviš, da je zamolk včasih opravičen in ga po svoji moralni imenuješ „restrictio mentalis“. Meni se pa vendar-le zdi, da je Tvoja „pastoralna modrost“ le zvitost, in ne morem se izogniti misli, da tudi pri Tebi namen posvečuje sredstva. Vsaj čital sem v časnikih, da si Ti svoje nasprotnike pošteno prekanil. Vendar ne morem nepristransko soditi, in če si mi Ti nekoč očital, da pri meni velja načelo: „namen posvečuje sredstvo“, ko sem zagovarjal prostitucijo, češ, da se večje zlo odpravi z manjšim, tedaj za jedenkrat tudi o

Tebi še dobro mislim. Politika pa se mi je sploh vedno studila, in spomnim se dostikrat tistega mešetarja, ki je rekel, da je tako lagal, da se je ura ustavila. Toda če že Kristusov izrek navajaš, „boudite moudrij jako zmija“, tedaj tudi ne pozabi pristaviti: „i celij jako goloubije“. Ljubezen je Tvoj

poklic, in zato ne bodi hud, ako tudi moj Pegaz ne more brez ljubezni živeti.

Ljubezen je bila, ljubezen še bo,
Ko tebe in mene na svetu ne bo.

Tvoj

Radoslav.

Ob Balkanu.

(Spomini iz Bolgarije. — Spisal Jos. Repina.)

VII.¹⁾

Ko slonim nocoj ob oknu in gledam čisti svod neba, sramežljive zvezdice in sanjavi mesec, preko bajne Postojne tužno-resne dole in griče, v daljavi plešasti, resni Nanos, spominjam se živo one poletne noči daleč tam ob Balkanu. Da, prav pred dvema letoma je bilo: Jednako čisto se je razprostiralo nebo, jednako sramežljivo so migljale zvezde, jednako sanjavo je svetil mesec . . .

Sredi meglenih gričev je v samotnem miru dremalo selo Madsera, zaščiteno od temnosivih gorskih orjakov. Pet streljajev na severo-vshodu od vasi se dviga strm in visok holmec, gosto porasten z bukvami in hrasti, ki se je v jasni noči črno ločil od okolice; nekaj sežnje pod vrhom, tje proti selu, tvori ta holmec skalnato steno, ob kateri vznožju je izbočen prostor, dolg kakih osemdeset korakov, ki nosi hrastov gozd. Pod košato streho stoletnih dreves pa je skrita lična hišica, pol kamenita, pol lesena, ki je z zadnjo stranjo tesno priklopljena skali — liki dete, tiščoče se materinih kolen.

Bilo je okoli polnoči. Črna tema je ovijala hišico, nad katero je v lahnem dihu vetra tajnostno šepetalo in šuštelo listje; plaho kakor tat se je prikradel včasih skozi zeleno vejevje lunin trak, blede zatrepetal preko male stavbe in motno izginil . . . Globok molk, harmonično dramljen od zve-

nečega padanja rosnih kapelj. — Par korakov pred hišico ob mahovitem deblu mogočnega hrasta so stale štiri moške postave, tiho se med seboj pomenkovaje. Frankovska obleka treh in bolgarska noša jednega izdā na mah umetnike „balkanskega koncerta“. Česa smo iskali tu?

Brez posebnega dogodka smo bili prijezdili sredi popoldne v bližino Madsere in se ustavili pri raztrgani kolibi dveh ovčarjev, poslavši Ilijo v selo pozvedovat, kje biva Grk in njega sorodniki. Mož je bil ves dan izvrstno razpoložen, radovaje se moralnega uspeha svoje skladbe . . . in smelo se je sklepati, da zvrši svoj posel povoljno in — kmalu. No, že se je jel zgrinjati mrak nad zemljo, in še ga ni bilo nazaj. Pedro je postajal nestrpen in hodil gledat na cesto, kdaj se prikaže jezdec, jaz sem ugibal, Francoz pa je ležal na trebuhu v mehki travi, kroteč besnega „mačka“, ki ga je klal od jutra sèm . . .

Vendar! Ukaje in vriskaje se je pripodil pred kolibo, skočil preko velike glave svojega kljuseta na tla in se široko režal. V tilnik potisnjena čepica, zabuhli obraz, mokre, svetle oči in negotovo težišče, ki ga je majalo semtertja, je očitno pričalo, da se „ga“ je bil nekje nalezal.

Tableau! Kaj je mislil ta človek? Divja jeza me popade:

„Vražja duša! Če si pijan, poberi kopita! Nocoj pijan! Si-li blazen?“

¹⁾ Glej „Dom in svet“ 1897, št. 24.

od žvepla; če ne pustite tega dela pri užigalnicah, bo kmalu vašega življenja zadnji prizor.

Poslej je hodila v tovarno sama Pepina; on je iskal druge službe, gugal dete, pripravljaj jedila, hropeče kašljaj in strahoma opazoval, da so prihodki znatno manjši od troškov; treba je bilo zopet jemati iz prihrankov.

Oglasil se je za marsikatero službo, a ker še sam ni prav vedel, česa bi se najlože polotil, in ker je bil brez vsakoršnih spričeval, je bilo vse iskanje zaman. Povsod je bilo drugih sto na ponudbo, povsod so ga sprejemali hladno, odslavljali mrzlo.

Nekolikokrat se mu je posrečilo ob nedeljah pomagati natarjem v bližnji restavraciji. Zvečer ali bolje zjutraj je prišel izmučen domov, skrivaj kašljaj, da se ne bi prestrašila Pepina; prijemal se za prsi ter bdeč sanjal grozne sanje, kako ga smrt grabi za pljuča ter mu jih trga iz živih prsij.

Slednjič je dobil službo natarja v neki gostilni ter jel uravnati življenje po nekdanjih načrtih. Najeti je bilo treba služkinjo, da varuje otroka ter poiskati nekoliko prostornejšega stanovanja. S temi premembami so se pomnožili troški, a ne toliko kot dohodki. Pepe se je nadejal boljših časov.

(Dalje.)

Volja in nevolja.

(Slika iz življenja v pismih. — Spisal *Velimir*.)

VIII.

V Ječmenovem lazu,
mal. srpana 189 .

Dragi!

Nedelja je, Gospodov dan! Vse praznično, slovesno, veličastno! Vse zeleno, žito gre v klasje, na travnikih se upogiblje visoka trava. Solnce, to žareče solnce ne trpi na svojem prostoru ni jedne meglice.

Tam iz šole stopa dolga vrsta belooblečenih deklic in s šopki nakičenih dečkov, ki izginjajo pri cerkvenih vratih. Oltarji so obloženi s cvetjem in zelenjem, podobe zaljšajo sveži venci, sveče in svečice se utrinjajo in poigravajo z vetrcem, ki se prikrade skozi line nad okni. Zbor dečkov in deklic se vstopi krog oltarja, orglje zadoné, zvonovi zazvoné, pevci se oglašé, mašnik pristopi . . .

To je poezija! In ti milo-sladki spomini!

Pa kaj še! Med dečki kleči tridesetleten človek! Tudi on ima šopek na prsih. Iz očíj pa mu lijó neprestano kapljice spokorjenega veselja. Mlad je šel po svetu, okusil življenja sladkosti in grenkosti, potikal se je

po svetu in živel liki žival. Vrnil se je, in žarek milosti božje je posijal v njegovo zapaščeno, podivjano srce. Iskrica, ki jo mu je mati ukresala, zažarela je, zaplapolala in danes je pripravljen prvokrat z otroki vred prejeti Gospoda nebes in zemlje.

Ali te ne gane ta prizor? Mene je do dna srca in solze so mi kapale po licih, ko je prejel božje Telo iz mojih rok.

Ali, božja ljubezen, kako globoko posezaš človeku v srce! In ta ljubezen, ljubi moj Radoslave! mora tudi v Tvojem srcu najti prostora. — Kaj je ljubezen, ki jo Ti opevaš? Ljubezen je pač, ali ljubezen do stvari, ki zakriva ljubezen do Stvarnika. — Prav govoriš, da je ljubezen bila in bo, toda ta ljubezen ne seza onkraj groba. Izginila bodeva oba s svetovnega prizorišča in šla v večnost: a ljubav, ki gore prestavlja, ta ljubav naju bo zjedini v prostorih večnega veličastva, in nobena druga. Ljubezni so različne: Ti imaš ljubezen do poezije, ljubezen do Josipine, ljubezen do matere: ali vendar morajo biti vse te ljubezni podrejene jedni najvišji ljubezni. Tudi meni boš lahko naštel različne ljubezni: ljubezen do politike,

ljubezen do psa itd. Ti bi to imenoval „šport“, vsa ljubezen je po Tvojem „šport“: le poezija Ti je nebeška hčerka. In vendar Ti rečem, da je Tebi tudi poezija „šport“. Le ljubezni božje ne moremo imenovati „šport“, ker je treba za to ljudem kaj trpeti, in človeku ni v zabavo, ampak mu je resna dolžnost.

A propos! Prejšnji teden sem slučajno naletel v železniškem kupeju na gospodično, ki jo kličejo Josipino. No, zaverovana je res v Tebe do ušes, ali meni se vendar-le zdi, da je ta Tvoj „šport“ prelahkomišljen. Vem, da Te ni volja kdaj vzeti ubogo deklico za svojo ženko, a ona vendar to misli. Ali ni ta „šport“ od Tvoje strani krivičen? Ali se to ne pravi deklico za nos voditi? E, veš kaj, s plemenitostjo Tvojega srca se to ne vjema, in ako že moraš kakor Prešeren imeti svojo Julijo, da opevaš njena lica in njene lepote, opusti vsaj pisma, katera ona spravlja kakor demante, ki naj se ji nekoč v prah izpremené. Bridka prevara!

Politika torej Tebi ne prija. Rad Ti verjamem, in tudi jaz nimam Bog vé kakih željá po njej, toda povem Ti, da brez politike tudi ne moremo biti, in nekaj jih mora biti, ki vodijo ta posel. Še več! Politika je za mladega človeka nekoliko celó potrebna, in ravno Tebi bi je bilo zeló želeti, ker si tako melanholičen in svojeglaven. Zdrava in trezna politika vendar-le svet vlada, in politične borbe pridobé mlademu človeku mnogo izkušnje, dasi bridke in prevarljive. Koliko več pametnega zmisla bi imele Tvoje pesmi, ko bi nekoliko bolj posegel v življenje! Sedaj so popolnoma vodene, in sama bolna ljubezen, pomešana z nestalno sentimentalnostjo, leze na dan iz Tvojega srca. V ljubezni do izvoljenke svoje si grozen idealist, v nazorih o življenju pa cel materialist. Idealen hočeš biti, in vendar kličeš in poješ neprestano: uživaj življenje! Ali ni to desetkrat večja hinavščina kakor tista, katero ti v politiki tako sovražiš?

Grau, lieber Freund, ist alle Theorie,
Grün ist des Lebens gold'ner Baum.

Le dosledna bodiva, ljubi Radoslave, in ne boj se, da Ti jaz ne bi ostal odkrit! Ako

pa boš seveda moje delovanje zasledoval po veri in cerkvi nasprotnih političnih časnikov, tedaj boš vedno lahko dobil dovolj gradiva, da se Ti pristudi moj značaj, kakor se ti politika sploh studí.

K sklepu še nekaj! Veri in cerkvi sovražni listi imajo navado napake posamičnega duhovnika pridevati vsem drugim duhovnikom. Priznavam, da tudi krščanski časniki niso brez te slabosti gledé na druge stanove. Vendar je vse kaj drugega kako napako navajati in šibati, ali pa napako celemu stanu pripisovati, sovraštvo do njega razširjati. In v tem se ločiva. Bodi torej nepristranski in sodi trezno ter vzvišeno nad časnikarskimi strankarskimi spletkami, in videl boš, kako se bova lahko sporazumela. Tudi polemika mora biti. Toda ta bodi vselej dostojna, stvarna, resnicoljubna in napojena z ljubeznijo. Pred vsem je treba ljudstvo prav poučiti. In ta lepi posel imajo ravno časniki. Žal, da so časnikarji večinoma ali premalo izobraženi ali jednostransko vzgojeni ali pa od sile sebični in moralno pokvarjeni ljudje. In vendar bodi časnikar kakor svečenik, ki brani neustrašeno resnico in pravico. Zato se pa časnikarstvo do cela strinja z duhovniškim poklicem, in zato se ne smeš izpodtikati nad tem, ako tudi duhovniki poprijemajo pero v roko ter z uma svetlim mečem razkrivajo pogubne poti, brannijo pravice narodu ter mu kažejo pot do boljše bodočnosti. Duhovnikom ni do vlade, ampak le izvršujejo svoj poklic, ako o pravem času in po potrebi povzdignejo svoj glas, ter kakor klicarji s Sijona svaré pred pogubnimi načeli, ki se vtihotaplajo v javnost ter sistematično rušijo temelje pravice in resnice. Dobro pojmi poklic duhovnikov, in strah pred klerikalizmom Ti bo le prazno strašilo, s katerim strašijo ljudje, ki računijo na nevednost poslušalcev ali bralcev in ki so sami nravno več ali manj pokvarjeni. Zato pravi Fénelon v svojem Telemaku: „Rien n'est plus dangereux qu'un ignorant ami.“ (Nič ni nevarnejšega, nego neveden prijatelj.)

Veseli me, da si se vpisal v filozofijo. Zgodovina in slovenščina sta bili že od

nekdaj Tvoja najljubša predmeta. V tej stroki boš tudi laže negoval svoje ideale kakor v suhoparnih paragrafh. Veselilo bi me, ako me obiščeš, kadar prideš na počitnice. Dotlej pa ostani zdrav!

Tvoj

Krešimir.

IX.

Dragi mi družje!

„Po ota družej spasi naš, Bože!“ Te besede iz Puškinovega Evgenija Oněgina so mi prišle na um, ko sem prečital Tvoje zadnje „brumno“ pismo. Vendar te ne obsodim tako zelo in hočem pokoren biti Tvojim naukom, ker si „gospod“. Tebi se pozna, da si ves v politiki, in želim Ti, da prideš kmalu v Ljubljano za urednika klerikalnemu glasilu. Jaz pa se zibljem in sanjam na krilih večno lepe poezije, zroč z viška gore na doline in ravnine ter motrim skozi prizmo svojega uma in srca podrobne predmete, premetavam jih in premlevam, primerjam in razdiram, zlagam in skladam, potiskam in zavlačujem, povijam in razvijam. Moj duh plava kakor postojna v zraku in zre z bistrim očesom globoko doli na zemljo, kjer se zvija črv v prahu, da pade bliskoma nanj ter ga razmercvari in pokaže v pravi luči.

Ko sem to pisal, prinesel mi je vetrič skozi okno ovenel listič. Ta je padel na papir in pokril nekaj besedij mojega pisma. Bog ve, s katerega drevesa je priletel? Nemirno je plaval po zaduhlem zraku, poredni podsolnčnik ga je odtrgal od veje in ga drevil na okrog, dokler ni pribežal skozi okno na mojo polo. Ljub si mi, rudečežilnati listič, saj si podoba mojega življenja. Kje je še jesen, in že si orumenel ter kot zrelo jabolko pal z drevesa! Staram se, čutim i jaz, staram se in zdi se mi, da vse prezgodaj poletavajo črni demoni okrog mojega žitja ter se veselje svojega plena. Tudi meni je zlobni veter puhnil svoje strupene sape na pljuča, da pokašljujem. Zdravnik mi je rekel, da je pljučni katar in da se moram varovati. Kaditi bi ne smel, a nimam volje, da bi se ojunatil in vrgel od sebe te kvarne

svalčice, ki tako prijetno „ščegačejo“ po razdrapanem grlu ter burijo živce in množé fantazijo, to zvezdo repatico razburkane poezije.

Poletje je, prijetno poletje, vse zeleno, sadežev polno, gorko solnce rumeni klasovje: toda meni se zdi, da je jesen, in skoro zimski mrazovi preletavajo mojo dušo. Ljudje tožijo, da jim je vroče, mene pa izpreleta mraz. Na vojaških vajah sem iztaknil bolezen — prehladil sem se. In to bolezen hočem zanemariti — usoda hoče tako. Neki notranji nagon me vleče za sabo, čutim ga, a ustavljati se mu ne morem. Tovariši letajo s tornistri okrog, premetavajo puške po rokah, smejejo se in veselje, jaz pa tičim doma „maród“ ter čakam, da me obišče zdravnik. Kaj mi bo povedal? Skoro slutim, da bo treba v posteljo. Ali še vstanem iz nje? Kdo ve? Bôde me, zbada me ob rebrih, da bi zakričal na glas . . . Duh je močan, ali roka se mi trese . . . ne morem. Oprosti, da končam svoje pisemce.

Vel. srpana 189 .

In zopet sem na tem, da ti pišem. Tri tedne je minulo od tega, kar sem začel to-le pisemce. Danes pa je končam. Kaka izprememba! Tvoje pismo sem prebral, a šele danes. Tudi danes se mi trese roka, trese ves život. Toda rekonvalescent sem. Zdravnik je dejal, da se mi je vnela mrenica na rebrih. Nisem mislil, da bom še travo tlačil. Toda ti praviš: kogar Bog ljubi, tega tepe. Bolan sem bil, hudo bolan. Mraz in vročina sta si roki podajala, bôdlo me je, da je srce zastajalo. Že sem začel blesti, in strašne podobe so se podile pred mojimi očmi. Tovariši so mi pravili potem, kaj vse sem spravil na dan! Skoro se sramujem teh mislij, ki so se vrtele po moji glavi, in ni da bi Ti jih ponavljal. Kaj je res človeško življenje? Kapljica na veji, vsak čas pripravljena, da jo zaziblje veter ter odnese . . .

Povračajo se mi moči vsak dan, a čutim se le še malo trdnega. Da bi le toliko okreval, da se poprimem učenja ter z drugimi vred napravim izkušnjo! In potem: zdrav

bodi za vselej vojaški stan! Na jesen pa me popelje železni konj čez Severnik nazaj na ljubljansko polje. O, da bi že prišel ta zaželeni čas!

Sedaj sem v bolnici. Velikanska dvorana, polna samih postelj! Vojak za vojakom se pregiba na posteljah, po sredi pa hodijo sanitetci ter poprašujejo, ogledujejo in poslušajo. Vojaški zdravnik je prijazen mož in rad se ustavi pri meni ter me marsikaj popraša. Blago srce tiči v njegovih prsih, in vidi se mu, da tudi njemu vojaški stan ne ugaja. Čeh je, in bije mu gorko srce za narod. Dal sem mu prebrati tvoje pismo — drugega slovenskega nisem imel pri sebi — in zanimalo ga je, ko sem mu pravil o tvoji osebi. Dejal je, da ima tudi on brata duhovnika, ki je župnik nekod pri Budejovicah. Zdravnik si je zapisal tvoj naslov in zato pričakuj, da prejmeš nekega dne pismo češkega župnika. Izobražen mož je in je pravil že bratu, da bi rad dopisaval s kakim Slovencem ter se поблиže seznanil z našimi razmerami. Poglej, kako lepa naloga Te čaka! Na zdar!

Radoslav.

X.

V Ječmenovem lazu,
kimovca 189 .

Preljubi Radoslave!

Že sem mislil, da se Ti je zopet srce ohladilo za „kmetiškega črnorizeca“ ter da Te ni volja še nadalje dopisovati z „bojnim petelinom“, kakor me je račil zvati neki slovenski list, preloživši iz čifutskih listov nemškega „Hetzkaplana“. Pa kaj sem čital, odprši tvoje zadnje pisemce? Da Te je huda bolezen položila na posteljo. Hvala Bogu, da si okreval toliko, da ni več smrtne nevarnosti. Čudno se mi zdi, da nisem nikoder tega zvedel. Toda pazi, da se Ti ne povrne bolezen ali da Ti ne ostavi kakih ostankov. Radoslave, ne puši, ali vsaj ne puši toliko in daj slovo svalčicam, ki so najbolj kvarne zdravju. Saj veš, da sem bil tudi jaz strasten svalčičar, toda z dobro voljo sem se odvadil, dasi si včasih ne kratim kake lahne porto-

rike ali kake pipice duhana. Letošnje leto Ti ni ravno z rožicami postlano, a vеди, da se meni ni godilo boljše, najbrže še slabše, ako se spomnim brezskrbnega življenja študentovskih let. Res, da ne stradám, ničesar mi ne kratijo, česar potrebuje človek za svoje telo: toda rajši bi dostikrat stradal, samo da se dá pravici čast. Kako človek zida z nesebično ljubeznijo, zida in zida ter ne pričakuje niti tega, da bi jedenkrat videl sad svojega truda: a kaj se mu vse podtika, česa ga sumničijo, natvezó na njegove rame? Sicer mi je nedavno neki profesor rekel, da duhovniki lahko tako „hrulimo“ (sic!), ker nas ni skrb vsakdanjega kruha. Povedal sem mu, da ne pozna duhovniškega poklica, ako tako misli. Ko tako premišljujem in vidim, koliko je hudobnih src v človeških prsih, čeprav so vsi ljudje ustvarjeni za pravno popolnost in za večno srečo, polasti se me žalost in otožnost kakor Tebe. Koliko spletk, spon, zavor, ugovorov, nagajivosti, godrnjanja, surovosti premore človeško srce! In vrhu tega naj poštenjak nosi zavest, da je vsega kriv! Ali niso to bridki trenutki?

Pa pridejo časi in ure,
Oj ure tako bridke . . .

V takih trenutkih mi pride na misel Prešernov sonet:

Oj Vrba! srečna, draga vas domača,
Kjer hiša mojega stoji očeta . . .

Bil je pri nas učitelj, blaga duša, vnet za šolo, za svoj narod, za svoje vzore. Umevala sva se izvrstno in bila najboljša prijateljca. A očka župan tega niso radi videli. Toliko časa so brskali in brskali, popraševali in ovajali, da je blagi mož pustil svoje mesto ter odšel drugam. Nič ni pomagala nobena prošnja in pritožba. Prestavili so ga „iz službenih oziróv“. Ni se gledalo na dobri uspeh v šoli, ne na željo ljudstva, le gospodu županu ni bila po volji učiteljeva taktika, ker ni hotel trobiti v njegov rog, ampak mu je bila šola prva, politika postranska stvar. Očka župan so vse drugače umevali učiteljev poklic. Posrečilo se jim je, da je prišel učitelj po njihovi volji. Sladek in prijazen je bil v početku, a kmalu je nastavil

svojo ost, in ni več tajno, da ima nalogo kapelana pognati iz Ječmenovega laza. Vede-remo!

Najprej je dokazoval z diplomatično točnostjo v postavah, da jaz nimam pravice zastopati župnika v njegovi odsotnosti pri sejah krajnega šolskega sveta. Ali okrajni šolski svet mu ni pritegnil. Nato me je naznanil na okrajni šolski svet, da rušim šolski red, češ da ne naznanjam, kadar sem zadržan priti v šolo. Šolski svet mi je poslal to pritožbo, češ da se opravičim v dveh dneh. Ko pa sem odgovoril s povratno pošto, doposlali so jo gospodu učitelju, da se izjavi, a dali so mu osem dnij odloga. Res lepa nepristranost! Odkar so očka župan dožupanili, prevzel je učitelj nalogo, da jaše birokratskega konja! Toda tudi pred birokratizmom me ni strah. Ti gospodje imajo pač dovolj koristnejšega dela, kakor kapelanom noge izpodbijati.

Napravili so nekaj kmetov, oziroma so jih nalagali, da so podpisali pooblastila advokatu, da toži mene radi žaljenja časti. Čudno to! Dotični kmetje pa o tem nečejo ničesar vedeti ter pravijo, da so le podpisali pooblastila, da dobé odškodnino za pot, ki so jo napravili k sodišču zaradi neke druge tožbe. Stvar je čimdalje zanimivejša. Bodi! Bo vsaj ovekovečena v uradnih aktih poštenost teh ljudij. Toda ne še samo to! Gospod kolega v šoli tudi vestno pazi, kaj pridiguje gospod kapelan, dasi sam nima navade poslušati božje besede. Nedavno so žandarji popraševali, kaj je pridigoval kapelan, gospod učitelj pa je poslal spomenico na samega škofa, češ da ga jaz preganjam, ker

sem v svoji opravičbi navel tudi nekaj podatkov, ki slikajo gospoda učitelja vse drugačnega, kakor se sam opisuje. Vsekako se napoveduje dolga vojska, in kdo ve, kdo se povrne z lovorjevim vencem iz bitke, ki ima trajati še nekaj mesecev? Jaz sem hladen in nimam druge zavesti, kakor da sem vselej postopal pravilno in da imam večino ljudstva za sabo.

Kaj ne, ljubi moj, kako različni sta poezija in proza, kako vse drugače se bere o idealih in kako vse drugače se snuje v praktičnem življenju! Ali dasi je toliko prevar, dasi je toliko zlobnosti med ljudmi, vendar ideali ostanejo ideali, in če bi svet še tako preplel nizki materijalizem, idealov ne bo nihče spravil s sveta. In če bi jih, pa jih je treba zopet ustvariti. Zvezda ohrani vedno svojo svetlobo, solnce sije vedno jednako, naj vremenski preroki še tako modrujejo in v pratiko sedaj solnce, sedaj dež postavljajo.

Kakor vidiš, je današnje pismo osebno; nisem mogel zakriti svojega srca. Clovek je pač clovek! Nemirni duh ga vodi in giblje. Navdušeno hiti proti jasni zvezdi svojega smotra. Toda pridejo težave, pot mu zastavijo nasprotniki ter ga potisnejo v stran, da za hip izgubi svojo zvezdo izpred očíj. Pogum mu upade. Pa kmalu se zopet zavé in z novim pogumom začne delo za svoj vzor.

Želim Ti, da skoro popolnoma okrevaš, da srečno prebiješ pred durmi prežeči izpit ter se povrneš v domovino zdrav in srečen!

Tvoj

vedno udani
Krešimir.

Srcu.

O srcé, zakaj vzdihuješ,
Kaj ponoči samo čuješ,
Ko vesoljni spava svet?
Ran pozabi v dnevnih bojih,
V prsih se umiri mojih
In zaspí pokojno spet!

Nékdaj so te v noči tihi
Snà ljubili sladki dihi;
Zdaj bediš, srce. O znáj!
Ker v samoto me zaganjaš,
Ker preveč po dnevi sanjaš,
Sanjati ne moreš zdaj.

Anton Medved.

Jedna usta več, a zaloge nikjer, zaslužka nikjer.

V zastavljalnici ne bi ponudili za vso novo in staro šaro Brlinčevega stanovanja par kron. Prodajalničar je slutil denarno zadrego svojega odjemalca in mu, boječ se izgube, pokazal vrata.

Začeli so zopet zmrzovati in životariti o suhem kruhu in vodi, kar ne zadošča niti normalno zdravemu človeku, kamo-li doječi materi. Pepino so jela boleti prsa: sebe ni imela s čim napravljati, otroka tudi ne. Krčevito se je zvijala na postelji, poleg nje mal črviček. On je letal kakor brez uma sem in tje, prosil, zaklinjal, pretil pri znancih in dobrotnikih, pri nekdanjih gospodarjih in sploh pri premožnih ljudeh. Hišni gospodar ga je dvakrat zapodil in se obakrat jezil na svoje mehko srce, ki mu še doslej ni pu-

stilo tega capina vreči na cesto. Nazadnje ga je pa še ozmerjal, da je socialista, rudeči socialist — nevaren državi in človeštvu!

Vrtnar, kateremu je delal lani, odpravil ga je z nekoliko krompirjem in zelenjavo; to je zaleglo lačnim želodcem v pičlih obrokih bore malo. Drugikrat ni dal mož ničesar več.

Kam sedaj?

Prijemal se je za prsi, hodil ob morju gori in doli, postajal vsled slabosti in ukrepal, kam bi obrnil zadnje novčiče. Pripravljen je bil tudi krasti, a Pepina mu je odsvetovala, češ, ako umremo za gladom, umremo vsaj pošteni. Iz gostiln in prodajalnic je mamljivo lepo dišalo.

A jesti treba, sami duhovi ne zadoščajo za dolgo. (Konec.)

Volja in nevolja.

(Slika iz življenja v pismih. — Spisal Velimir.)

(Dalje.)

XI.

Na Dunaju, vinotoka 189.

Predragi!

Danes le nekaj vrstic!

Izkušnjo sem napravil. Saj veš, da je veselje v Izraelu. Dobro smo pognali večrajšnji dan. Še mi gomazé po životu vinski duhovi. Krok je bil dostojen takega dneva. Vesel sem še danes. In kako bi ne bil? Saj smo peli slovo vojaškemu stanu! Kot rezervni častnik bom hodil po beli Ljubljani, rožljaj z bridko sabljico, da bodo Ljubljančanke kar postajale ter strmele nad mojim junaštvom.

Toda oprostí mi, da se tako otročje veselím! Saj otroci so srečni.

Pa še nekaj! Povrnem se in ne bom več tako hitro požiral dunajskega prahu. Baron Sieg me je povabil na svojo grajščino, da

bom tamkaj poučeval njegovega sina. Koliko spominov iz romanov, ki sem jih bral, se mi oglašá! Novi časi se obetajo, zadovoljnost se mi vrača, sreča se mi proročuje. — — — Življenje v gradu na kmetih je bilo od nekdanj moj vzor.

Pač pa bom tudi sam študiral. Za prvi državni izpit bom delal nalogo iz slovenščine: „Kaj je Prešeren Slovecem?“ Prosim, da mi pošlješ prvo izdajo Prešernovih poezij iz l. 1849.

Vse dobro. Celó Boga bodem prosil v grajski kapeli ljubega zdravja, katerega sem še precej potreben. Ni še vse v redu v mojem mehu!

Da si mi zdrav i Ti!

Tvoj

vendar jedenkrat veseli
Radoslav.

XII.

V Ječmenovem lazcu,
začetkom vinot. 189 .

Srečni Radoslave!

Na vrtu sedim v fižolovi hladnici ter gledam porumenele liste, iz katerih se rudé in belé okusna jabolka. Sicer je nebo višnjevkasto, in solnca ne zakrivajo temni oblaki, ali jesensko življenje se kaže vendar-le povsodi. Tudi meni ne sije solnce, kakor je sijalo včasih. Tebi se sreča vrača, meni se poizgublja.

Kolo od srieče u okoli
Varteči se neprestaje . . .

poje Gundulić v Osmanu.

Tebi se vračajo veseli dnevi, bodočnost se Ti odpira na široko, srečno si prebil izpit, jaz pa sem potrj, dasi mi vest ne očita, da bi bil kaj zagrešil. Mislil sem, da zmagam jaz, pa je zmagal moj nasprotnik. Ni mi do tega, da bi mu škodil, le pravico sem hotel zase. A glej! kakor „Deus ex machina“ prileti pisemce, drobno pisemce, in v tem pisemcu se bere, da me cenijo moji predstojniki, toda „v strahu so za moje dobro ime“, in radi „ljubega miru“ naj ne bodem užaljen, ako prinese poštni voz v kratkem veliko polo papirja, ki se mu pravi — dekret.

Tu ga imaš! Že sem snoval nove načrte, pripravljaj novo polje svojemu delovanju ter se hotel še nekoliko postarati v prijaznem Ječmenovem lazcu, a glej „psiakrew“ rekel bi Poljak. Sicer me ne vežejo nikake sponse na Laz, ne sorodniki, ne prijatelji, ne denar, ne zemlja, le dobro ljudstvo me ljubi in moj župnik je zlata duša.

Najhujše mi je pa, da ljudstvo izgubi voditelja v političnih stvareh. In to danes tudi nekaj pomenja.

Pa porečeš: „Glej, glej, si domišljuje?! Le za komando mu je, za drugega nič.“ Ne poznaš me, če tako misliš. Ni lepšega na svetu, kakor ljudstvo, ki se tesno oklene svojega duhovnika. Toda sedaj so to le še lepe sanje in nežni spomini! Bilo je!

V hladnici sedim in preišlujem, katera bo moja bodoča postojanka? Že vidim sar-

kazem na Tvojih ustnicah in čujem leteče besede: za kaplana v Šenklaž! Toda nimam strahú, da bi se kaj takega zgodilo. Moja deviza je: pojdimo med ljudstvo! Res da človek obrača, Bog pa obrne, toda čakam dekreta z mirnim srcem. Torbo čez pas in pogum v prsah — pa gremo.

Že slišim od daleč, kako bobni poštni voz iz trga. Zmerom bliže je, že je izginil v vasi. Meni pa je začelo srce utripati. Kaj ko bi danes že priletel dekret? . . .

„Marijana, pojdi na pošto po pisma!“ čujem župnikov glas. Meni pa pero zastaja, roka se mi trese . . . Kako to?

Vrata na vrtu zaškripljejo . . .

„Marijana, še za-me!“ zakličem dekli.

Sadje na drevju se je zazibalo, oveneli listi leté mi na mizo, iz bližnje kovačnice se čuje kladivo, ščinkovec na hruški poje pojemaje, meni pa sapa zastaja . . .

„Za vas ni nič, gospod! Samo časniki.“

„Za gospoda župnika pa precej neseš.“

In prijazna Marijana takoj razprostre na mizi časnike in pisma.

„Nič ni za Vas, nič. Samo časniki.“

In takoj izgine v vežnih vratih. Meni pa je kri puhtela v glavo . . . Videl sem veliko pismo in ujel napis: „Škofjski ordinarijat.“

Velika radovednost se me poloti, nemiren pomakam pero v črnilnik, čakajoč, kdaj začujem župnikov glas.

Toda le ni ga in ga ni.

Vstanem in hodim po vrtu, pokašljam, ozrem se na župniška okna. Ali le drobni kanarček je skakal na oknu po kletki ter drobil drobno konopljo.

Sedem, da bi nadaljeval pismo . . . Ne morem. Kako, ker ne vem, kakšen bo izid?

Kar začujem glas kuharičin.

Že sem pospešil korake . . . Toda ona je klicala posle h kosilu.

In zopet sem korakal po vrtu, zamišljen, razburjen. Ko pa veter odnese domači časnik z mize, spomnim se, da je treba vendar-le pogledati, ali je kaj novega?

Razprostrem, berem . . . a sam ne vem, kaj? Dekret je šumel po glavi ter potisnil v ozadje vse druge misli.

Oho! Duhovske izpremembe. Strastno sem preletel posamična imena — a Ječmenovega lazú ni vmes. To ni naša škofija.

Pomirim se, danes že še ne bode nič. Mirneje berem ostale novice. Nato vzamem časnike ter grem v svojo sobo. Sestra Lizika pomolí glavo iz kuhinje, poprašujoč me:

„Ali je kaj novega?“

„Je, je, pošalim se, dekret.“

„Kam?“ popraša v jedni sapi ter mi iztrga dnevnik iz roke.

„E, kaj se norčuješ, saj ni res“, reče nevoljno in mi vrže časnik v naročje.

Jaz pa stopim v svojo sobo ter sedem na divan. Ženska zvedavost pa je vendar le hujša. Lizika leti takoj v župnišče ter ondi popraša kuharico, kaj bi bilo na dekretu resnice?

Kuharica pa je dnevnik brala natančneje kakor gospod kapelan in njegova sestra. Proti koncu novic so bile naznanjene tudi izpremembe iz domače škofije in tamkaj so bila bolj znana imena kakor jih je bral gospod kapelan.

„Tu imaš, pa beri!“

„E, še vi se norčujete kakor naš gospod“, reče užaljena Lizika in neče dnevnika v roke vzeti.

Kuharica bere sama:

„Kapelan Krešimir... gre iz Ječmenovega laza za župnega administratorja v Klanec!“

„E, beži, beži!“ začudi se Lizika ne verujoča. Vendar pogleda tudi sama in se prepriča, da je res.

Kakor burja plane iz kuhinje v kapelanjnjo. Med potjo pa je že trem srečavšim jo ženskimi povedala, da je brat prestavljen.

Ob tri četrt na dvanajst pa se zglosi gospod župnik pri meni z dekretom v rokah. Ave!

Tvoj
Krešimir.

XIII.

Izpod Čela, listopada 189.

Preljubi!

In sedaj sem tu. Prijetna okolica. Grad stoji na bregu osamelega roba, ki res ne-

kako predočuje čelo cele doline. Na okrog goré, v nižavi njive in travniki, na gorah cerkvice, po dolu vasi in vasice. Po sredi pa se vije temen potok ter namaka polje — včasih še preveč.

In grad sam: mirno tiči na svojem prostoru ter kljubuje časa zobu. Ni sicer začrnela zidovja ne otožnega bršljina, da bi se zvijal po stenah, pač pa spominjajo orjaška vežna vrata z altano in okornimi zidovi starodavnih časov. Tako je vse lično pobeljeno, in moderni vrt pred gradom kaže novodobne prebivalce. V ozadju zelené mlade smereke, v grad pa vodi belo posuta cesta, ob kateri se vrsté divji kostanji. Po obrežju so nasadi v dolgih vrstah samih jablan in hrušk, ob lesenih ograji se naslanjajo češplje in breskve. Ob stranéh gradú se križajo bele steze in stezice, akacije in tuje se vrsté ob njih, vsakovrstne cvetice se izkušajo v travnatih nasadih, in dve fontani brizgata vodne curke v tisočeri kapljicah proti nebu.

In notranjščina: velikanska veža s kamenitimi stebri, krasen koridor v prvem nastropju z lesenim stropom, slikanimi stenami in lovskim komfortom; sobane pa so moderno opravljene, le lakirana nastropja in lepo pisani mozajiki na tleh se primejo očij starinoslovčevih.

To je v kratkem slika mojega novega domovanja. Modernost se vrsti s starino. Tako ni, kakor sem si mislil, a je vendar-le.

In prebivalci te zmesi modernosti in starokopitnosti? Prava slika samega poslopja. Baronovka Sieg je prototip stare plemeni-taške, kakoršne so obešene po stenah grajskih, le široke kravate ob vratu in zmršene lasulje še pogreša. Baron pa je kmet v gosposkih hlačah. Njegov sin Alfonzo, ki je cvet moderne razposajenosti, je star kakih 15 let, hčerke pa so tri — slične kakor piščalke pri orglicah. Genovefa je že stara devica — sila pobožna kakor mati. Berta je na tem, da se omoži, Margareta pa je še „Backfisch“.

V sredo pa posadi mojo malenkost, ki ubija Alfonzu v glavo jednačbe, fiziko, grške aoriste in latinske participe.

Tako je torej moje življenje. Dolgočasno je; nobenih obiskov, nobene izpremembe, nobene duhovitosti. Nezaslišan pedantizem, neslani pogovori, mučna točnost, srepi pogledi, včasih surovi nastopi baronovi proti družini. In vendar nisem nezadovoljen. Ugaja mi to življenje, za me skoro čisto novo. Le do skrajnosti gnana točnost me včasih malo pojezi, dasi mene ne zadeva toliko ta red, razven pri obedu in pri pouku. Tako pa sem prost in časa imam dovolj, da izpustim svojega duha v naročje bujne fantazije.

Rekel sem, da je gospa pobožna: no — to mislim toliko, kolikor ji ravno ugaja.

Največ zabave imam v kuhinji, zlasti po večerji, kadar posli začno svoje pogovore in izbijajo vsakojake šale, seveda ne vse take, da bi bile godne za natisek. Kako vse drugače je tu doli kakor gori v prvem nadstropju! Stari hlapec je prototip starega vojaka, kravja dekla pa ima jezik, da ga je treba iskati. Kuharica zagode, kadar je le že preveč, a vendar imajo posli več straha pred hišno, ki pa ima na srečo več opravka pri gospodi kakor pri poslih.

Vem, da že misliš, kaj pa tri gracije v gradu? Ali ne moti se preveč! Genovefa govori najrajša o patrih in cerkvi, Berta o grofu Stelzu, Margareta pa je še otročja. In vendar mi ta najbolj imponuje! Silno zvedava je in vprašala me je nedavno, zakaj se odrasli ljudje ljubijo? Vem, da bodeš huda na-me, ali povedati Ti vendar-le moram, kako sem ji odgovoril: Zato, ker so pametnejši od mladih. Ti bi ugovarjal z moralnega stališča in rekel, da pohujšujem mladino. Meni pa se zdi, da je srce človeško nerazrešljiva uganjka in nestalno je, kakor ladija, ki jo veter goni po morju. In ta veter je naša volja, katero nagiba usoda sem in tje, kakor hoče in kadar hoče. Na tem ni toliko, ali usoda pošilja vetrove od severa in juga, od vshoda in zahoda, ali jih pošilja božja previdnost. Dasi bi me Ti nazival fatalista, sem zato vendar-le še lahko dober kristijan. In to sem sedaj v popolni meri. Vsak dan gremo peš ali z vozom v bližnjo cerkev k sv. maši. In ako bi bil

velikonočni čas, najbrže bi tudi z Alfonzom župniku molil „mea culpa“!

Tempora mutantur et nos mutamur in illis.

Moje zdravje še vedno ni, kakor bi moralo biti. Zjutraj vselej močno pokašljujem in včasih me zbada ob rebrih. Vendar sile ni in mlada narava premaga vse.

Dva dni kasneje . . .

Ti si torej dosegel hitro svoj smoter. Poglej, kako si kmalu postal samostojen! Res da je bilo malo bridko, tako nanagloma pobrati svoja kopita od ljubih ljudi ter se preseliti daleč čez hribe in doli na novo postojanko, toda kaj se Ti mara: lepo službo si vendar le dobil, boljše in prijetnejšo in samostojnejšo kakor poprej. Perutnic Ti torej niso pristrigili, ako si se vojskoval za „čast božjo“ ali ka-li, toda svetoval bi Ti vendar le, da pustiš učitelje odslej v miru, ker so reveži in se morajo boriti za svoj obstanek. Tebi je lahko, ki nimaš družine, ki Ti ni treba skrbeti za vsakdanji kruh, ali učitelju je to drugače. Nikar ne išči liberalcev, koder jih ni in ne bojuj se liki Don Quixote proti mlinu na veter. Pasi svoje ovčice v imenu božjem, da jim preskrbiš nebeško kraljestvo, ali mirne ljudi pusti v miru, da se veselé svojega življenja, in ne greni jim veselih ur, saj so z malim zadovoljni.

Kadar se kaj bolj vdomačiš, piši mi, piši mnogo. Zakaj jaz rad berem, še rajši nego pišem in v tukajšnjem grajskem arhivu sem vkljub starih „špehov“ vendar le našel marsikaj zanimivega. Zlasti za prouk slovenske zgodovine se najde tukaj marsikaka drobtinica. Ker te socialno vprašanje zanima, hočem Ti poslati marsikake zanimive podatke iz starih urbarjev, kadar jih več nabereš. Dasi nisem prijatelj srednjega veka, vendar moram priznati, da se je kmetu vkljub grajščinskim korobačem vendar-le bolje godilo kakor dandanes. Kako po ceni so dobivali p. meso, in kake velike porcije so se jim delile. Čez vse pa me zanima poezija nekdanjih časov, in na tem sem, da se tudi jaz poskusim na pripovednem polju. Že zbi-

ram podatke za obširen roman, ki se bo vršil pod Čelom, ali kakor nemški pišejo: „Potschellach“.

Žal, da nisi ostal še v Ječmenovem lazcu nekaj časa. Od tu je do tje kaj dobro uro hoda in prihodnjo nedeljo, ako se vreme ne skisa, napravimo tje jesenski izlet. Zakaj tu je že precej mrzlo in jesen kaže povsodi svoje sledove. Listje na drevju se je obletelo, travniki so porumeneli, njive so preorane, mrzla burja piše po planjavi, le vrhovi smerek za gradom še zelené, in tuje na vrtu so ohranile svojo svežost.

Meni pa prija tako naravoslovje in se prilega mojemu duhu. Zapršene knjige v arhivu postavljam na zamreženo okno ter pišem prah raz nje. Jasno nebo se razpenja nad nami, in moje oko se pase po dolini. Ko pa primem zopet staro knjigo in jo držim nad oknom, brišoč prah raz njo, oglasi se pod oknom žensko bitje.

„Oho, gospod učitelj, kake ste poredni!“

„Ah, gospica baronesa, visoka tuja na vrtu s svojo značajno barvo mi je priča, da vas nisem videl.“

„Oho, vi prisegate pri drevju, ne pri Bogu!“ oglasi se zopet gospica Berta, umaknivša se od okna.

„Zdi se mi onečaščenje božjega imena“ odvrnem zopet jaz nekoliko zbadljivo.

„Moj Artur pa prisega le pri Bogu. Dober kristijan je.“

„Ne zavidam vam vaše sreče, gospica baronesa, toda ugaja mi pa na moč, da ste vi pod oknom, a jaz v oknu. Stari vitezi so delali narobe. To mi na moč ugaja in prosil bi za dovoljenje, ako smem ta prizor spraviti v svoj začetni roman.“

„E, vi pišete slovenski, in vaše romane bodo brali le hlapci in dekle, za nas pa je treba pisati v nemškem jeziku, ki je jezik izobražencev.“

„In vendar je slovenščina lepša kakor nemščina.“

„Škoda za vas, da ste imeli tako vzgojo“, konča baronesa ter odhiti po vrtu.

Nekaj zapoznelih cvetic je še zelenelo na nasadih, tako pa je bilo vse ovenelo in

porumenelo in bohotni zimzelen na ograji je kazal rudečkasto listje. Le vedno zelene tuje so zakrivale deklico, ki je stala na peščeni stezi in trgala vršičke na vejicah. Strastno jih je trgala, razburjena je bila, in pogled ji je uhajal gori v zamreženo okno.

Jaz pa sem pel narodno:

Vsoka je gora,
Še višji je hrast . . .

Razumela je moje besede, dasi ni hotela nikdar slovenski govoriti v moji navzočnosti. Zapazil sem njeno razburjenost in vedel, da jo silno jezi, ako pojem slovenski. Zato sem strastni Germanki hotel še malo ponagajati in sem zapel:

Je pa davi slanica pala . . .

Da bi Ti videl to ogorčenost! Liki furija je zletela z vrta, od tod v sobo k „mamá“, in čez nekaj minut potrka na vrata gospa baronovka. Poznal sem jo po glasu in po stopinjah. Pogrkovala je, kakor bi ji hruška obtičala v sapniku. Jaz pa hitro zberem svojega duha in rečem:

„Ich bitte mich nicht zu stören! Ich bin beschäftigt. Ordnung ist die erste Tugend in unserem Hause.“

Ohladil sem *jo. Sitnica jo je na tihem pobrala.

Ob pol 12. uri pa sem bil pri avdijenciji. Ko sem izgotovil svoje poročilo o napredku Alfonzovem v učenju, reče mi s patetičnim glasom:

„Herr Professor, Sie verachten meine Muttersprache!“

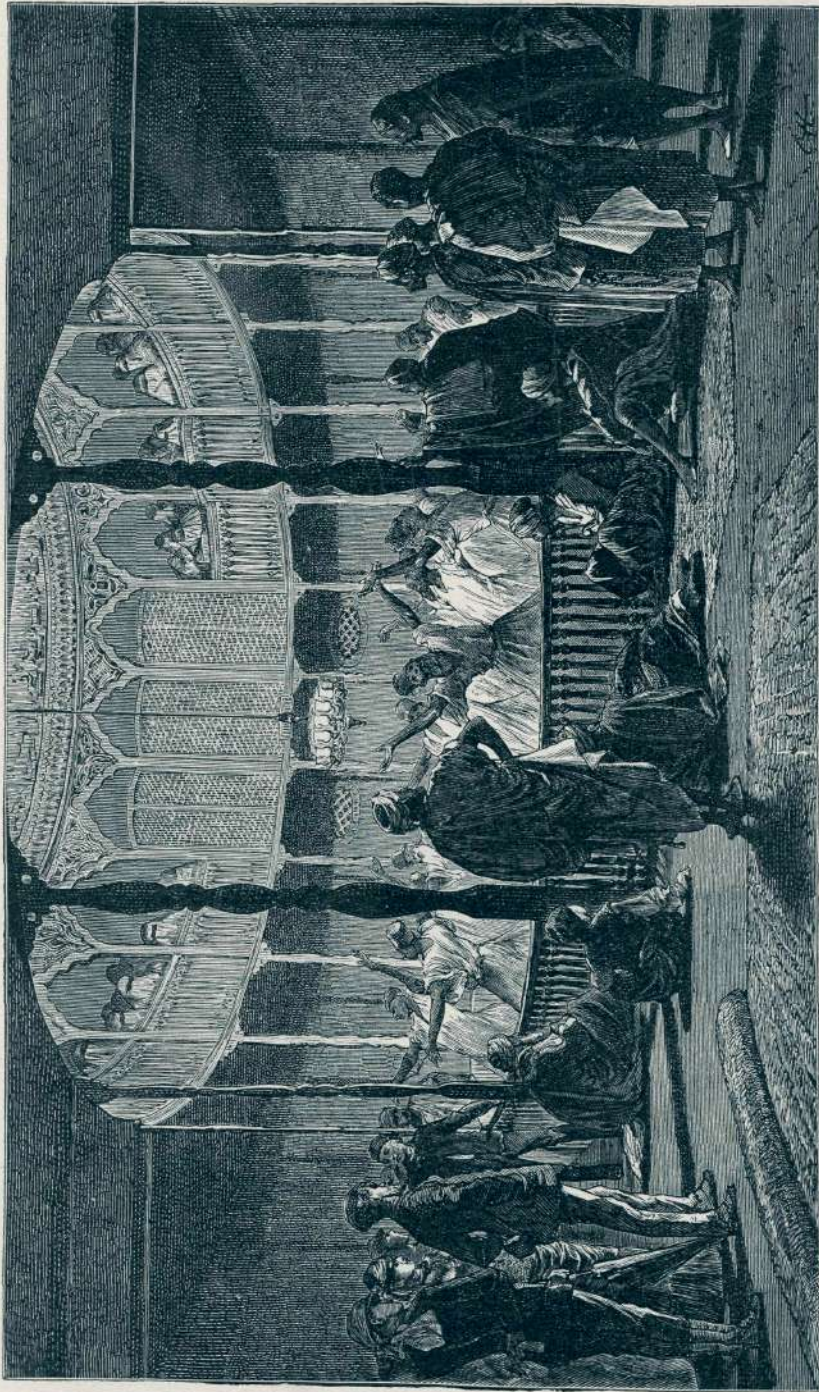
„Jaz? Kako to?“ delal sem se nevednega.

„Vi ste žalili mojo hčerko, kakor se kavalirju ne spodobi, ker ste peli njej navkljub neotesane pesmi in dieser krainerischen Sprache.“

„Gospa baronovka, jaz ljubim svoj materin jezik, kakor vi in vaša hčerka svojega. Ali je to pregreha?“

„Aber nur nicht provozieren! Okus imate lahko svoj, dasi bi od prihodnjega profesorja literature boljšega pričakovala.“

„Jaz sem užaljen. Priseljenc ne sme tako govoriti domačinu. Odpovem svojo službo. V štirinajstih dneh si poiščite drugega.“

Risal prof. Haebertin.

Plešoči derviši v džamiji El-Akbar v Kajiri.

In odšel sem . . .

In spet je vsakdanjost tu. Na obrazih ne opazim nič izpremembe. Vse tako kakor poprej. Vendar pa si moram izkoristiti te dneve, ki me še držé na to pusto zidovje.

Torej nekaj pisem še izpod Čela pričakuj. Človek pač ne ve, kaj mu prinese bodočnost.

Gradove svitle zida si v oblake,
Zelene trate stavi si v puščave . . .

Ti si to prej vedel, ljubi moj pesnik,
kakor jaz.

Te pozdravlja

Tvoj

Radoslav.

Iz našega kota.

(Povest. — Napisal *Podgoričan.*)

(Dalje.)

VI.

Po odhodu Ribnikarjevem se je obnašal Štempihar jako oblastno.

Marsikomu je srce upadlo tako, da si še misliti ni upal, da bi bil Štempihar storil kaj napačnega. Kmalu so bili Središčani krotki kot božji volki in so hvalili Boga, da so še na svetu, saj ni bilo več Ribnikarja, ki bi bil grajal Štempiharja.

Jeden sosed se je mrmraje stiskal v svojo hišo, kakor medved v brlog, drugi je pa celó izkušal ujeti kak žarek milosti raz Štempiharjevino: samo Mica s Krtine se je kaj malo brigala za Štempiharja ter prodajala lonce in točila žganje, naj je bilo Štempiharju prav ali ne. Kadar je pa Štempihar kot njen mejaš iskal kakšne stvari pri meji, izprašala mu je vest, da je Štempihar kar odkuril iz njenega obližja kakor pes, katerega gospodinja polije s pomijami.

Mica se ni veliko vtikala v vaše homatije in ni delala Štempiharju sitnostij, da bi se vznemirjal, zato je dejal večkrat Štempihar med svojimi ljubimi gosti:

„Kakšen lep mir je sedaj pri nas, ko ni več tega Ribnikarja, ki je delal le zdrabo in prepir! Veste, kako je hujskal Kadunčeve? In Blisku in Krajčku je dajal potuho. Sedaj vidite, da je bolje, da ga ni.“

In ti ljubi gostje so mu kimali, ker včasih se je vendar ujel kak kozarček, kakor

pravimo, zastonj, ako sta bila Štempiharjeva zakonska dobre in židane volje.

Po padu Ribnikarjevem je Štempihar obrnil vse sile proti Krtini. To je moral razrušiti, ker tam se je vsedel sovražnik, kateri je spretno prerezoval žile, ki so donšale denar v Štempiharjev mošnjček. Na Štempiharjevini so streljali z vsemi topovi na Krtino, toda trdnjavica se je držala trdno, in sovražnikova zastava — Micin obraz med vrati prodajalnice — se je pokazala po vsakem odbitem napadu. Ogledi, tožbe zaradi motenja posesti in drugi slični napadi Mice niso pokončali, ampak so jo vspodbujali k vstrajnejšemu delu.

Slab vojskovodja, da pusti sovražnika v zadnji trdnjavici, dasi si je osvojil že vso zemljo okoli nje!

Ali ta sovražnik na Krtini se ni samo hlabro držal v svoji trdnjavici, ampak je celo namerjal pridobiti si tisto zemljo za Krtino, ki je bila last Šimončka Samotarja, in tako boj razširiti in utrditi svojo moč ter oslabiti oblegajočega sovražnika.

O tem načrtu je zvedel Štempihar, predno je mogla Pogačarjeva Mica za vedno zasedeti Samotarjevino.

Kako se je razburil vsled tega! Že sedaj je bilo na Krtini toliko življenjske moči, da je delala preglavico Štempiharju: kaj šele potem, ko se bodo mogli njeni lastniki svobodno gibati in širiti! Kadunčevina mu je

Volja in nevolja.

(Slika iz življenja v pismih. — Spisal *Velimir*.)

(Dalje.)

XIV.

V Klanecu, listopada 189 .

Zvesti prijatelj!

Kdo bi si bil pač mislil? Da bi prvo pismo izpod Čela že napovedalo odhod, kdo bi bil verjel? In vendar berem resnico. Po mojem mnenju si ravnal do cela prav, da si odpovedal. Da bi tako priklateno selišče tako strahovalo slovenskega vseučiliščnika, to ne gre. Čudim se tvoji hladnokrvnosti. Cudim se, da nisi še kakega dvoboja napovedal. No, pa saj sedaj hočeš biti nekaj boljšega kristijana, kakor si bil svoje dni. Le glej, da bodeš iz prepričanja, ne iz sebičnih ozirov.

A vendar menim, da bo treba posrednika. Razlog je premalenkosten, da bi tako hitro dovršil svoje študije v grajskem arhivu. Ti seveda ne moreš svoje časti v stran metati, ravno tako ima baronovka veliko plemenitaško zamero. A jaz bom pisal v Ječmenov laz župniku, pri katerem je baronesa Genovefa dobra znanka. Ta bo vse pogladil — le glej, da se sprava za Te častno reši. Ako bi pa le nič ne bilo iz te akcije, tedaj Te povabim jaz, da prideš v Klanec. Imaš na razpolago dve sobi kaplanski, ki sta sedaj prazni.

Jaz sem se tukaj hitro udomačil in prav dobro mi gre. Župnija ne bo še takoj razpisana iz razlogov, katerih Ti danes ne bom navajal. Kadar pa bo, tedaj kupim tudi jaz kolek za 50 novčičev ter zaženem svoj trnek v vodo.

Posebni prask nisem doživel do sedaj in upam, da jih ne bom. Z učiteljem in županom smo si dobri. Le poštna upraviteljica je hotela župnega upravitelja nekoliko sekirati, kakor se reče. Prišla je nedavno semkaj in hoče pokazati vso svojo reorganizatorično zmožnost. Poprej je bilo bolj po do-

mače vse, ta pa se strogo drži uradnih ur in to tudi zahteva od ljudij, ki pa doslej niso bili vajeni tega. Pri meni se sicer doslej še ni zglasila, dasi bi to zahteval takt, ako ne še kaj drugega. Ko sem imel nedavno nekaj opraviti na pošti in poprašal po poštarju, dejala je, da tudi ona lahko postreže, ako je kaj takega, kar pošto zadeva. Jaz pa sem ji odgovoril, da je nimam časti poznati. Zardela je, glavo povescila in umolknila. Drugi dan pa se je prikazala in opravičila svoje postopanje. Ali ženska jeza ne mine tako kmalu.

Imel sem nekaj nujnega oddati in poslal pismo pred odhodom pošte. Ali gospica se je nevljudno zadržala nad deklo, ki je pismo prinesla. Dva dni potem pošljem deklo ob uradni uri na pošto, a gospice ni bilo v uradu dvakrat zaporedoma. Drugo jutro pa zopet pošljem deklo ob neuradni uri. In zopet se je gospica zadržala z nezaslišano aroganco in tudi moje ime je imenovala. Ko pa jo dekla popraša, kdaj je uradna ura pri nji, tedaj se je gospici srce omehčalo in pismo je sprejela. Odslej vzame moja pisma, kadar je.

Tako torej vidiš, da je zmiraj kaj, ako se človek neče ravno pod noge dejati vsakomur. Vsaka prenapeta struna rada počí.

Kmetije je precej pri župnišču, a dal bom za letos vse v najem. Dokler ne vem, kaka sapa zapiše, ne maram se spuščati v kmetijo, ki dosti stane, a malo nese. Veseli me pa kmetijstvo, in Horacij je dobro vedel, zakaj je pel: *Beatus ille, qui procul negotiis paterina rura . . .* Zakaj ako človek izkuša to življenje in vidi, kako je svet sebičen in hudoben, premeten in nestalen, pristudi se mu zlasti politika in želi si mirnega kota. V viharjih življenja človek skoro pozabi samega sebe. Vendar pa ne misli, da sem se „unesel“. Res, da človeka prevari marsikaka stvar v življenju, marsikaj si misli drugače,

novi neznani pojavi mu segajo v srce, nepričakovane ovire se mu stavijo pred oči, zlobnost se kaže na obrazih in tiči v srcih, že je na tem, da bi vrgel od sebe vse spone ter pokazal zobe vsemu svetu Toda mislim si zopet, ali si zato poklican v ta stan, da bi zložno živel? Ali nisi sprejel reka Kristusovega: „Na svetu bodele imeli bridkosti . . . Blagor vam, kadar vas bodo sovražili ljudje!“ Ali nisi ravno zato, da krivico zatiraš, da pravico braniš?

Stanú

Se svojega spomni, trpi brez mirú.

In zopet se poležejo viharji negotovosti, zlato-obrobljena zarja prisvita v daljavi in zablščita se v solnčnih žarkih krilati besedi: *Sursum corda!*

Še nekaj. Ti tako rad očitaš po duhovnikom sovražnih listih pobranih frazah, da se borimo za avancement. A tega vendar ne moreš trditi, da moramo kapelani vedno kapelani ostati. In ako človek čuti poklic in zmožnost za kako imenitnejše mesto, tedaj je njegova dolžnost, da se pobrine zanj — seveda po častnih potih. Sicer pa je ponesrečena eksistenca — nezadovoljna s svojim stanom. Na take limanice se torej lové le nevedni in bojazljivi kalini. Saj veš, čim veljavnejša služba, tem vplivnejše mesto, tem več se dá narediti. Kar se človeku vseli v srce, kar mu potrdi razum, to drži, in če ne more svoje misli uresničiti, tedaj je nezadovoljen. Zato pa uporabi vsa poštena sredstva, da svojo idejo uresniči in tako postane zadovoljen. Zato želim tudi tebi, da ohraniš „mirni kot“, ki si si ga tako želel in zato bom pisal župniku, da pohladi razbeljeno železo ter spravi staro koketo z mladim kavalirjem.

Da si mi zdrav, kakor je

Tvoj

Krešimir.

XV.

Izpod Čela, listopada 189 .

Rožnobarveni prijatelj!

Lep dan je bil včeraj. Pozna jesen, obletelo drevje, razorane njive, osmodeli trav-

niki, a vendar je solnce tako milo sijalo kakor le kaj.

Gospodov dan je bil včeraj. Naša gospôda je napravila zadnji izlet v tej sezoni. Trško ognjegasno društvo je imelo svoje vaje v Ječmenovem lazú. In mi smo hoteli občudovati ognjegascev spretnost ali okornost. Stari hlapec, ki je imel nekako kočijaško livrejo, nas je potegnil že dopoldne v Laz, kjer smo imeli ob deseti maši priliko poslušati tvojega naslednika. Po večernicah pa smo se zglasili v župnišču.

Gospod župnik nas je prijazno sprejel ter povabil na svoj vrt. Nisem mislil, da zna stari gospod tako dvoriti. Kar občudoval sem ga. Pozna se mu, da je v prejšnjih letih mnogo občeval z gospôdo. Baronessa Genovefa je imela seveda prvo besedo, baronovka prvo mesto, baron pa je bil ostal doma. Kmalu se je začela precej prosta zabava, kakoršne ne bi bil pričakoval od svojih grajskih patricijev. Župnik je znal vsakemu kaj povedati. Priznati pa moram, da sem bil jaz najbolj dolgočasen, Alfonzo pa najbolj razposajen.

A sedaj pride triumf našega pohoda. Župnik je res sporočil Genovefi o tvojem pismu ter izrekel željo, da bi se jaz in baronovka pobotala ter da bi ostalo vse pri starem. Zato nas je povabil na svoj dom, da jaz niti slutil nisem, kaj tičf za župnikovim povabilom.

Ko me župnik popraša, kako mi ugaja pod Čelom, prehitil me Genovefa in pravi:

„Častiti gospod, naš gospod učitelj nas zapusti že ta teden.“ In Genovefa je zopet povedala, zakaj sem odpovedal službo?

Tedaj pa župnik poprime svojo zgovorno besedo in dokaže na podlagi krščanske ljubezni, da je taka zamera in odpoved nezmišljena. Res, da je baronovki bolj prav dajal kakor meni, toda nazadnje je vendar-le tudi mene častno rešil iz zadrege. Genovefa je župniku pritrjevala in pomagala in kmalu potem sem jaz molil svoj confíteor, na kar je baronovka milostno zaklicala: „Odpuščam.“ Seveda je župnik vse to obrnil bolj na šaljivo stran. Ali trditi si pa upam, da mi baro-

novka ni iz celega srca odpustila. Toda bodi! Sedaj ostanem še v gradu.

Tebi pa bodi hvala, da si me še ohranil tu, ker je vendar-le tako zame najbolj prav.

Uro pozneje se je grajska gospôda odpeljala domov, jaz pa sem si izprosil dopusta do danes zjutraj. Našel sem v Lazu najinega nekdanjega sošolca iz dijaških let, Tineta Otrebnika, ki je sedaj knjigovodja pri nekem trgovcu v trgu. Silno se me je razveselil, in pregnali smo preteklo noč tako, kakor že davno ne. Tudi tvoj najboljši prijatelj, laški župan Vid, je hodil z nami. Ni tako hud mož, kakor si ga Ti naslikal. Mož ima svojo šolo. Jaz sem le občudoval njegov junaški spomin. A kaj?!

Danes pa sem, kakor bi se črevljarska smola pretakala po mojih žilah.

Prišel sem domov ves zaspan,

Ko mežnar odzvonil je dan.

Nisem zajutrkoval, nisem kosil, nisem poučeval, ampak premetaval sem se na divanu skoro cel dan in srebal vodo, kakor bi pil za stavo. Cigarete so mi odpovedale,

noge se mi opletajo, želodec ropoče, pljuča pa se mi dvigajo kakor loputnice pri mlin-skem kolesu. Ah, Krešimire, jaz vidim, čutim in slišim, da nisem za „guljat“, kakor bi rekel Rus, in še nekaj takih dnij — pa je po meni. Žal, da nisem pri Tebi. Ti bi mi gotovo ne pustil tako nočij izbijati. Skoro sram me je, pokazati se pred gospôdo, in zdi se mi, da vsak smeh, ki se čuje iz kuhinje in iz hleva, velja meni, negodniku. Koliko sklepov se je že porodilo v moji duši, a vselej zapadem usodi. Volja se igra z menoj in ne maram, da bi ona triumfovala nad menoj. Da bi imel tisti flegma Tvojega temperamenta, tisto trpežnost Tvojega napora, odločnost tvoje volje, a ne morem — igrača sem zlobne usode. Že sem mislil, sklenil — sedaj, sedaj . . . a ne gre. Iz volje se porodi nevolja, ki slika strašljive slike po stenah, a na tleh se vendar-le zvija v strahu in obupu, v jezi in bolesi

Tvoj

Radoslav.

Iz našega kota.

(Povest. — Napisal Podgoričan.)

(Dalje.)

VII.

Več let je minulo.

Med tem so v našem kotu ljudje umirali in se rodili, bogateli in obubožavali. Drobili so se kmetiški domovi, in število kmetiških proletarcev je rastlo; jedni so izgubili lastno streho in ognjišče, nekaterim je morda pač ostala še streha in kos njive; največ je bilo tistih, ki so se še imenovali gospodarji, v resnici pa ni bilo njihovega nič, ampak so bili le prostovoljni hlapci, ki so na videz še delali sebi, v resnici pa robovali onim, katerim so dolgovali.

Ljudstvo je propadalo gmotno in duševno. Nekdaj ponosni, toda lahkomišelnih kmetje

so bili duševno potrti, brez volje, brez zavednosti in polni obupanosti. Ob vsaki priliki so se zatekali v krčme, da udušé skrbi v vinu ali žganju, pili, dokler so imeli kak božjak v žepu, in še potlej, dokler se je dobilo še kaj na upanje pri krčmarjih, kateri so potem pisali z — vilicami. Po zimi so se zatekali v hrvaške šume, da niso vedno gledali revščine in so morda še kaj zaslužili za dom. Ko pa ni bilo tudi v hrvaških šumah več zaslužka in jim je glad kazal svoj režeči obraz, obrnili so se ljudje v Ameriko, da utekó uboštvu in lakoti.

„Amerika! Amerika! Amerika!“

Tako je zašumelo po našem kotu. Nova nada je poživila naše ljudstvo. Vzdignili so

15. Nad zvezdami.

Tam gori, tam gori
Se vidimo spet,
Kjer angelski zbori
Spev pevajo svet.

Kot zvezdic po noči
Po leti migljá,
Svetnikov tisoči
Bleščé vrh nebá.

Poslušajo vneto
Ta angelski spev;
To pevanje sveto
Budi v njih odmev.

Zdaj preč so težave,
Trpljenje je preč,
Saj v kraju so slave,
Solzá tam ni več . . .

Volja in nevolja.

(Slika iz življenja v pismih. — Spisal *Velimir*.)

(Dalje.)

XVI.

V Klancu, grudna 189.

Predragi!

Ti si pač brez volje. Kolikokrat sem Te že prosil, sam si spoznal, in zdravnik Ti je svetoval, da si varuj svoje zdravje: toda nič se Te ne prime! Vsekako si hočeš smrtno kal umetalno gojiti. Ako boš „krokal“, tedaj Ti dam črno na belem, da ne bodeš dolgo tlačil trave.

Opravila imam dovolj. Moj prednik je bil star in bolehen, zato je marsikako delo zaostalo. Trudim se in urejam, kdo vé, ali tudi za-se? Toda bodi! To je pač naš poklic. Vendar pa tudi veselih uric ne pogrešam. Tukajšnji posestnik, znanec iz dijaških let, ima lov. Tudi mene so povabili že večkrat. Nisem se branil, in prav ugaja mi lov na zajce. Človek se nekoliko razvedri. Ako Ti rečem, da mi je sreča mila in da sem ustrelil že dva zajca in dve jerebici, moraš priznati, da imam poklic za lovca.

Bilo je zadnji ponedeljek. Evo Ti slike tega dné! Lovski rog trobi, psi nemirno preletavajo cesto, lovci prihajajo skupaj, oblačno nebo in mirno vreme napoveduje ugoden lov. Tudi jaz potegnem raz steno puško dvocevko, žepe napolnim s patronami — in hajdi v gore!

Dopoldne je; stojim na svojem postanku, kjer se križajo pota na vse strani. Iz žepa izvlečem debelo rumeno hruško ter zasadam svoje zobe va-njo, menda iz dolgega časa, ker mi tako dolgo nič ni prišlo na vrsto, da bi poskusil svojo dvocevko. Kar začujem po vresju počasne stopinje. Obrnem se, pogledam, in glasan smeh zazveni iz tankega grla. V tistem hipu zaženó psi glasno cviljenje, lajanje. In predno se zavem, požene se skokoma čez skalnati rob urnonoga srnica. Kakor veš, sem flegmatičen: toda v tistem trenutku sem bil do cela izven sebe. Nevolja se je kuhala v meni, da sem tako po nemarnem zgrešil prihitelo srno, hruška mi je obtičala v grlu, tam izza smerek pa se mi režita naproti dve bitji, na kateri sem toliko mislil kakor na svojo smrt.

„Diabolus rotae!“ zakliče mi porogljivo izza grma moška oseba.

„To je lepo, gospod administrator, da se vam srnice smilijo.“

„Pumf!“ zabobni strel od nasprotnega griča. Srna je pala.

„Da le leži“, odgovorim mirno, „a povem vama, da vidva ne zaslužita, da bi jo jedla, ker sta mi tako zmešala prédeno. A povejta vendar, od kod vaju je sapa prinesla?“

Moški je bil Alojzij Brodnik, moj prijatelj iz mesta, gospodična pa njegova sestra

Mimica. Pravil mi je že večkrat, da me nekoč obiše. In obiskal me je ravno ta dan, ko me ni bilo doma. Ali moja sestra Lizika si je znala pomagati. Poklicala je mežnarjevega dečka, ki jima je pot pokazal do mojega postanka. Sreča je bila, da je še malo snega padlo. Seveda je rog kmalu trobil k povratku, in pol ure pozneje smo se vračali z nesrečno srno, z dvema zajcema in z lisjakom.

Lizika je v tem pripravila gorko kosilce. Kaj bi Ti pravil? Dobro smo se imeli, in Ti si bil dostikrat na vrsti. Brodnik se čuti srečnega, da je dobil mesto pri finančnem uradu, in tudi Tebi želi, da bi se podviral za to mesto. Zlasti Mimica Ti je od sile naklonjena in kaj rada recituje tvoje pesmice. Kaj poreče Josipina?

Ali najzanimivejše je to, da je razpisana služba arhivarja pri deželni knjižnici. Radoslave, to bi bilo za Te! Pobrini se, saj prijateljev imaš že nekaj, in z Brodnikom poskusiva vsa pota, da dosežeš Ti to mesto, ki je kakor navlašč za Te. Celo moja sestra Lizika se zanima za Te, in odkar si ji poslal za god tisto drobno pesemco, fantazira. Ženske so pač kakor slama, ki se takoj vname. Prosim Te, da v drugem pismu rečeš kako zbadljivo o njej, drugače je ne morem tako hitro ohladiti. Ima znanko, ki je za kuharico pri deželnem predsedniku, in ta je menda dejala, da izpregovori tudi besedo za Te. Brodnikova Mimica pa upa pred pustom pri trgovskem plesu priti v dotiko s hčerjo deželnega predsednika in zastavi za Te vso zgovornost. Le škoda, da moj stričnik ni več kočijaš pri oni znani grofici v mestu. On bi gotovo položil za Te tehtno besedo.

Toda šalo na stran! Pobrini se, poprosi! Seveda prošnjo napravi nemško, zakaj visoki gospodje mnogo držé na to in „hudih Slovencev“ ne marajo. No, pa tega Ti ne boš napravil. Le škoda, da ni več „rešpehtarjeve kuharice.“

Z mojo kompetencijo najbrže ne bode nič. Župnijo oddaja vlada, in zapisan sem pri vladi kot nemirnež in strasten Slovenec. Toda dosti si radi tega ne bom belil glave.

Saj je svet velik, in ako Evropa ne more absorbirati tako malenkostne osebe kakor sem jaz, odprta mi je Amerika, kjer se mi smeje najlepša sreča. Brodnik mi je pravil, da je sedaj prišel v domovino neki ameriški misijonar ter nabira duhovnike in dijake, da gredó ž njim čez „veliko lužo“. Zelo je vsplamtela tudi v meni misel, da bi šel čez hribe in doli v deželo svobode.

Izroči svoji gospôdi moje poklone ter ne pozabi, kaj sem Ti svetoval! Pazi na zdravje, uči se zmerno, potrpi ter se kmalu spomni svojega

prijatelja

Krešimira.

XVII.

Izpod Čela, prosinca 189.

Zlato srce!

Pazil sem na zdravje, vložil prošnjo, učil se in potrpel: — a „njega od nikoder ni“. Moje zdravje se boljše počasi, moja kompetencija je šla rakom žvižgat, moje brskanje po arhivu je pri kraju in moja potrpežljivost išče konca.

Zdravnik mi je rekel, oziroma Tine Otrebnik iz trga mi je povedal, da imam milijarno tuberkulozo. Prepovedal mi je učenje in poučevanje ter svetoval, da grem iskat milejšega zraka. Tako vidiš, da je bil Tvoj trud zaman in da bom vendar-le moral poiskati drugega bivališča. V Ljubljano me ne mika, megleno ozračje tudi ni za moja pljuča; na Dunaju nimam kaj opraviti, v Opatijo iti ne morem, ker mi nedostaje novcev. Kam torej poželi moje srce? Spominjam se predobro Tvojega povabila, in da bi me ne bilo sram, bi bil že v Klancu.

Dahin, dahin

Möcht' ich mit dir, o mein Geliebter, ziehn.

Ah, kako me preganja neizprosna usoda! Železen greben je zadrila v mojo kožo in ne morem se ga odkrižati. Brez vesla jadram po morski površini ter čakam, kdaj se ladija razbije ob skalnati čeri.

Plovi, plovi, ladja moja,

U koj godjer kraj . . .

Baronu sem povedal menenje zdravnikovo ter odpovedal službo.

S hladnim srcem me je sprejel, s hladnim srcem me je odslovil — aristokrat plebejca. Niti vprašal me ni, kam pojdem sedaj? Baronica me je pa vendar-le poprašala, kam pojdem, dasi ni mogla, da ne bi otrsela za slovo svojega zlobnega jezika. Tudi Berta je bila hladna, Genovefa pa je zazdehala:

„Dobri kapelan!“

Še Margareta si je obrisala solzo iz očesa. Alfonso pa je vesel, ker se mu ne bo treba nekaj časa učiti, dokler ne pride drug učitelj.

Kakor vidiš, sprejemem Tvoje povabilo ter pridem k Tebi za kapelana, če Ti bom kaj pomogel.

Odpiši mi, kaj in kako. Nekaj novcev še imam, da se me preveč ne ustrašiš.

Zvedav si, kako je prav za prav bilo s kompetencijo?

„Anderweitig verliehen.“ Tudi Brodnik mi je pisal ter me naganjal, dasi nisem imel dosti upanja. Kdo mara za starega, bolnega študenta? Tak si le Ti, zlato srce moje! Vidim in izkušam, da je svet trd, poezija — humbug in vse sebično. Stroj si, ki te rabijo, dokler se ne izrabiš. Kadar pa si izrabljen, tedaj proč med staro šaro. Blagor Tebi, dragi prijatelj, da si še ohranil kaj idealov, in za to imaš zahvaliti le svoj idealni stan, ki si ga izvolil. Blagor Ti!

Obetam Ti, da se hočem strogo držati hišnega reda ter se udati Tvoji absolutni komandi, kar se tiče mojega telesa. A tudi dušnih skrbij Ti ne bom napravljaj, čemu tudi? Izsrkana limona sem, ki pač ne potrebuje drugega, kakor da jo pusté v miru. Po Tvojem vrtu se bom šetal ter dihal vase čisti zrak. Le škoda, da smo še v sredi zime. Mrazi me rado in ne morem se z lepa ogreti. Pri peči sedim najrajši, pritiskam hrbet na pečnice ter zrem skozi okno na sneženo odejo. Solnčni žarki se skromno sujejo skozi ledene rože na šipah ter iščejo drobnih praškov po lesenih tleh. Medli žarki so, in da bi ne lesketali na belih sneženih plasteh po tleh in po drevju, mislil bi, da umirajo in da umró kmalu.

Podoba mojega življenja! Zima se oglašá tudi v mojem srcu, zima pusta, dolgočasna, in da ne bi tlela tam globoko doli v kotu iskrica moje mladosti, mislil bi, da srce pojema in ugaša in da ugasne kmalu.

Pa ne! Ljubeče srce moje mamice še greje in neti to tlečo iskrico, in dasi je mrtvo to srce, greje še vedno, greje hujše, in iskrica že plamení. Oh, leta mladostna, da vas ni nazaj!

. . . Po tvoji temni zarji

Srce bridko zdihuje: Bog te obvarji!

Čutim, izkušam, kje je sreča, prava sreča tega sveta. Zlati nauki, materini nauki; zlato srce, materino srce! Želim si še, da v Tvojem obližju zopet stopam po zeleni livadi, ob šumečem potoku proti materi fari, v skromno in vendar tako ljubo cerkvico. Želim si sedeti ob materinem krilu sredi bajnega božjega hrama ter strmeti na mične kipe svetnikov, na cvetoče cvetice v oltarjih, na goreče sveče in na svilene prtove, na žive stene in migljojoče kristale na lestencih.

Ali ni jih več, bliščečih trenutkov in medenih dogodkov!

Zlati čas je preč.

Pričakujoč Tvojega odgovora koprní

Tvoj

Radoslav.

XVIII.

Radoslav Alojsiju Brodniku.

V Klanecu, svečana 189 .

Predragi!

V tihem dolu, ob zamrznenem potoku, na samotnem bregu bivam ter zrem skozi ledeno okno v zimski dan. Strjene sveče visé ob slamnatih strehah, droben snežec se vrti v čistem zraku, in belo-sivkasti oblaki se sučejo na nebeškem svodu. Konjski zvončki zazvené tu pa tam na ledeni cesti, ljudje se zavijajo v kožuhe in suknje, črni vrani brskajo po tleh, in drobne tičice na drevju se stiskajo v svoje pernate kožuške.

Jaz pa hodim po sobi, zavít v dolgo haljo, premišljam in razmišljam — in dobro mi dene. Da se peč ne ohladi, skrbi skrbna

prijateljstva sestra Lizika, in da se preveč ne dolgočasim, skrbi moj dragi prijatelj Krešimir. Knjig imam na izbiro v njegovi knjižnici; izbiram in prebiram, a čudno to — najbolj mi ugaja sv. pismo. Čimbolj je prebiram, tem bolj zoré v meni bujni sklepi, obzorje se mi čisti, otožnost gine, resnica se mi odpira, fraza se mi studi, svet gledam skozi prizmo vse druge svetlobe kakor nekdanj. Čudi se ali ne čudi, Renanovo „življenje Kristusovo“ sem vrgel v peč, čitam pa slastno Didonovega „Kristusa“. Krasan jezik, še lepša pa je vsebina.

S Krešimirom mnogo govoriva. Pameten dečko! Ni omejen, ni tesnosrčen, a tudi ne preveč prost, marveč rajši oster. Njegov nastop je tudi njegov zlog. Vedno bolj uvidevam, da smo bili včasih preveč strankarski in da smo večne resnice sodili preveč s strankarskega političnega stališča. Kar je res, je res: nedosežne so resnice Kristusove. In katoliška liturgija je polna poezije, katoliška hijerarhija pa najboljša vladalna ustrojba. Rad zahajam v nedeljo v cerkev, poslušam božjo besedo, in zdi se mi, da se mi vračajo nekdanji mladoletni časi. Ti se mi smeješ, a jaz sem srečen. Sentimentalna poezija se izgublja, in spet jašem mladeniškega Pegaza v gorskem zavetju. Vsaka stopinja, vsak pogled, vsaka sapica diše poezijo, in domišljija riše bujne podobe idilične zime.

Zdravje moje le počasi napreduje, in ljudje so me obsodili, da tisti študent v župnišču ne bo več jabolk tresel. Vendar pa se počutim mnogo boljše, in moj prijatelj me ne izpusti iz drakoničnega reda, katerega se moram držati. Le pomisli: celó cigarete ima on spravljene in daje mi jih le po dozah. Najina hrana je preprosta, a reči moram, da zna Lizika vsako jed prav vkusno in zdravo napraviti, bodisi še tako preprosta. Dobrodušno srce — ta Lizika! Bolj skrbi zame

kakor za brata. In vedno ve kaj novega povedati tam doli iz vasi. Tudi učitelj pride včasih pogledat. Kajpada se potem vsedemo, in škis se kriví pod našimi prsti, da je ves zelen.

Najlepše pa je, kadar Lizika odpre svoja ozka ustica in zapoje. Krešimir pritiska na godala, jaz pa godem kakor sibirski medved.

E, ni mi za mestne veselice: kmetiška ženitnina, na katero sem šel prejšnji teden s svojim prijateljem, je vredna deset balov in plesnih venčkov. Žal, da me je tudi na ženitnini prijatelj nadziral kakor kak profos. Hoče me ozdraviti — toda?

A bodi si že kakor je božja volja: jaz sem vesel, da me ima prijatelj pod streho, in svojega notranjega mirú ne dam za ves bogati in rogati komfort posvetnega trušča. Utegneš mi očitati vetravost, neznačajnost, češ, da se dam sukati „črni suknji“ ter iz sebičnosti hvalim hišo in prednosti svojega prijatelja: toda ne bi me bolelo tako očitanje. Res, da sem bolan in pač lahko vesel, da me prijatelj pusti v miru, toda prišel sem s treznim motrenjem do svojega sedanjega prepričanja, in le žal mi je, da sem za svojih zdravih let ošabnosti pustil odprta vrata ter nalašč zaklepal duri resnici in pravici. Ako mi Bog dá ljubo zdravje, ostanem dosleden, in ni ga, ki bi me uklonil na drugo stran. Sedaj šele vem, da je res, kar mi je nekoč pisal izkušeni moj prijatelj, da je sladak jarem Gospodov. Prav veselilo bi me, ako naju kaj obiščeš. Rad bi šel sam, toda prijatelj me ne dá iz rok. Seveda Mimico prav iskreno pozdravljam ter jo zahvaljujem za skrb, ki jo je imela zame. Želim jo še videti in slišati. V prigibu ji pošljem drobno pesemco za pozdrav.

Tvoj

srečni
Radoslav.

Volja in nevolja.

(Slika iz življenja v pismih. — Spisal *Velimir.*)

(Konec.)

XIX.

Mimica Radoslavu.

V Ljubljani, svečana 189.

Presrečni gospod Radoslav!

Brat mi je izročil Vaše pisemce in naročil, da naj Vam odpišem. Dejal je, da sam ne more odgovarjati na tako pobožno pismo, ker se je — odvadil. Meni pa zaupa, da imam še toliko pobožnega čuta v sebi, da Vam dostojno odpišem na dostojni list. Najprvo Vam vračam pesemco, ki ste mi jo poslali. Svetujem Vam, da jo pošljete v „Vrtec“. Vidi se Vam, da ste se pootročili, kar ste šli po koline h Krešimiru. Tudi pokmetili ste se, ker se tako zadirate v bale in veselice. Le ostanite pri škisu v Klancu, mi pa ostanemo, kakor smo b'li. Res, da ste bolni in navezani na podporo in postrežbo svojega prijatelja, toda tako daleč ponižati se in klečeplaziti pred črnorizci —, to je pa že preveč. Lahko imate živo vero, tudi jaz jo imam, in prav veselilo bi me, da ste zopet prišli do tistega prepričanja, katero ste od matere podedovali in katerega jaz z bratom nisem nikdar zatajila. Toda tega bi pa vendar ne smeli pozabiti, da pri črnih gospodih ni v nevarnosti vera, ampak bera, in da je pri nas več krščanstva kakor pri njih, dasi nas pitajo z liberalci. Zapomnite si, gospod Radoslav, mi smo verni, ne pa klerikalni. Tudi jaz sem za jarem Gospodov, a za jarem Krešimirov ne.

Sram me je, da sem častila tako veter-njaškega človeka, kakor ste Vi. Poprej ste kazali res lepe nade v pesništvu, a odkar ste zajahali klerikalnega polipa, ste postali smešni, in povem Vam: dokler ne popravite žalitve, ki ste jo napravili meni v svoji bedasti pesmi, češ, da jaz moža lovim — vsaj

med vrsticami se to bere — Vas zaničujem, zaničuje Vas moj brat, zaničuje Vas ves inteligentni svet, zaničuje Vas in Vašega huj-skača Krešimira.

Brez pozdrava

Mimica Brodnikova.

XX.

Josipina Radoslavu.

V Štoréh, sušca 189.

Moj bivši ideal!

Mislila sem res, da si drugi Prešeren, ki časti svojo Julijo ter jo obožava. Ljubezen čista liki kristal je odsevala v mojem srcu. A kaj sem čula? Da si moralična propa-lica, da se sedaj duhovnikom obešaš na vrat, da bi zamazali tvoje grehe, da živiš od njih milosti, in zato še zanje deluješ in jih hvališ, kjer moreš. Sram Te bodi v dno Tvoje pro-pale duše.

Z vsem zaničevanjem

Josipina.

XXI.

Radoslav Krešimiru.

V Ljubljani, sušca 189.

Predragi!

Ne zameri! Ušel sem Ti kakor tat. Toda nisem mogel drugače. Kri mi pólje v srcu in osveta mi narašča liki hudournik. Da pa opravičiš moje postopanje, prilagam Ti dvoje pisem. Ali sem jaz to zaslužil? Veš, da naju veže odkrito prijateljstvo, da moj značaj ni umazan kakor značaj teh ženskih, da sem postal to, kar sem, po študijah in izkušnjah: a sedaj tako očitane? Tako sta me pogrela

ta dva lista, da nisem imel več obstanka, in rad bi Ti bil odprl svoje srce, a nisem si upal. Bal sem se, da bi Te preveč užalila ta podla pisava. Zdi pa se mi vendar-le, da sem ravnal napačno. V hudem mrazu in prelahki obleki sem se vozil — bolezen se mi je zdatno shujšala. Že sem menil povrniti se k Tebi ter prezirati tako mrzko pisanje, toda prepozno sem se spomnil, da imaš ti več moške volje kakor jaz in da bi Ti ta udarec bolj junaško prenašal, kakor ga jaz morem. Sedaj pa sem preslab, da bi šel na pot.

Po poštni nakaznici sem ti poslal zadnjo vsoto, ki sem jo imel naloženo v hranilnici po svoji materi. Oh, zlata dušica, da te ni več! Kako bi te potreboval!

Izroči Liziki moj hvaležni pozdrav ter ji ne kaži ženskih listov. Ona tega pač ni zaslužila.

Jaz pa vendar-le priznam, da sem to zaslužil in da me Bog pokori za grehe moje preteklosti. Le žal, da znam še tako malo potrpeti. Prosim Te, da mi pošlješ Pekčeve postne pridige o Kristusovem trpljenju, pisane z metelčico. Pogrešam jih.

Ne zameri in ne pozabi svojega v Bogu udanega

Radoslava.

XXII.

Krešimir Radoslavu.

V Klancu, vel. travna 189.

Presrčni moj Radoslave!

Vesel in žalosten sem bil Tvojega pisma. Vesel, ker si tako udan v božjo voljo, žalosten, ker sta Te ti zlobni ženski tako užalili. Bog izkuša Tvojo potrpežljivost, toda bodi možak! Res, da mi je mnogo skrbi napravil Tvoj skrivni odhod, užaljen sem bil, da si me tako zapustil — svojega prijatelja, užaljen pa zlasti, ker mi pošiljaš zadnje ostanke materinega prihranjenega denarja. To vendar veš, da nisem nikdar zinil o kakem plačilu, in ko bi tudi bil to, za kar Te imajo Tvoji sorodniki, — kar pa pride pozneje — ne bi mi prišlo na um, da bi hotel izkoristiti svojega prijatelja. Po nakaz-

nici Ti vračam novce, in kadar boš v zadregi, ne oziraj se drugod. Moje srce je vedno odprto za-Te.

In ti ženski?! Nikar si ne ženi k srcu njunih pisem in prepusti meni maščevanje. Izbij si iz glave in bodi prepričan, da jima jaz izmijem oči in ušesa, usta in srce. Niti Brodniku ne pripisujem toliko zlobnosti kolikor njegovih sestri.

Žal, da mi nisi odkril svojega srca, ko si bil še pri meni. Le premalo mi skoro še zaupaš. O, kako bi bilo vse drugače! Ne bilo bi Ti treba v mrzli zimi pobirati svojih kopit ter boleznimi pomnožavati. Toda kar je, je. Prav rad bi Te obiskal, a ravno sedaj se bližajo velikonočni prazniki in mi ni mogoče od doma.

Žal, da Te ni tu. Tine Otrebnik mi je pisal, da naju o veliki noči obiše. On meni, da si še pri meni. Začeti misli na svoje ter odpreti prodajalnico v kaki vasi.

Tudi meni se obetajo še hudi časi v Klancu. Menim pa, da so ti časi že precéj pri kraju. Ko sem popravljaj gospodarsko poslopje, napravili so ljudje pot za župniščem. Dokler ni bilo delo končano, sem dovolil. A sedaj nečejo nič slišati o moji prepovedi, in že se je pravda začela. Moj prijatelj župan — ljudje so ga silili k temu — napravil je tožbo radi motenja posestva, in kajpada sem propal. A jaz sem napravil lastinsko tožbo, in tako se prepiramo in pulimo. Vederemo! Rožic si ne bom nastlal na pot — to vem. Pa kaj se hoče? Župnija je razpisana, in kmalu pride čas, da se odloči moja bodočnost. Težko bo kaj. Pa saj je svet velik, in ljudje zmerom mrjó in se rodé — tudi gospodje.

K sklepu Ti priložim to-le pisemce, ki sem je dobil pred nedavnim časom. Smejal se boš, ko je prebereš — jaz sem se tudi.

Prečastiti gospod župnik!

Pišem Vam par vrstic ter želim, da bi Vas moje pisanje našlo pri najboljšem zdravju in veselju. Lepo prošnjo imam do Vas, da bi mi namreč neko reč naklonili. Vam je dober prijatelj moj žlaht-

nik Radoslav Prpež, ki je na Dunaju študiral za jezičnega dohtarja, pa je sedaj neka grofinja pod Čelom ves svoj grad nanj zapisala. Jaz sem služil svoje dni cesarja štirinajst let, potlej sem pa bil za kočijaža petindvajset let pri gospódi. A za starega človeka kdo mara? Tako pa sedaj revščino ogrebam in rad bi si na stare dni kaj priboljšal. Vi zame govorite, da me moj žlahtnik za kočijaža vzame. Za to sem še dober, delati pa ne morem dosti, saj veste, kaj bo star človek? Jaz sem tistega Prpeževega Mihe sin, tistega, ki je bil šepast. Če Vi besedo zame položite, pa je kar gotova.

Sedaj Vas pa po domače pozdravim, jaz

Luka Zavrl.

Častitam Ti torej na podlagi tega pisma kot grajščaku ter ostanem ves

Tvoj
Krešimir.

XXIII.

Radoslav Krešimiru.

V Ljubljani, vel. travna 189.

Moj prijatelj!

Ave Caesar, morituri te salutant. V gostilni stanujem, bolan na smrt. Tuji obrazi hodijo okrog mene, a vendar prijazni. Še sem lazil po sobi, a sedaj ne morem. Na naslonjaču sedim in zrem skozi odprto okno.

Še enkrat daj mi, majnik zlati,
Da gledam zorni tvoj obraz . . .

Želja se mi je uresničila. Svež vzduh prihaja skozi okno, in cvetje iz bližnjega parka diši ter razgrinja okrog mene prečudno vonjavo. Divji kostanji se košaté, in vedno zelene ciprese tičé ob nasadih. Zimzelen se vpenja po zidovih in zgodnje cvetice kažejo svoje glavice. Vse je zunaj v zelenju in v cvetju . . .!

Pero se mi krči, prsti se mi tresejo, glava omahuje. Še je volja v meni; duh je voljan, a meso slabo. Moči me zapuščajo, in čakam, kdaj me ponesó iz hiše žalosti na kraj, kjer spé „nezdramno spanje“. Čutim, da se

kmalu duša loči od telesa, in potem? . . . Hvalo ti neskončno, ljubi Krešimir! Bog me je vodil po čudnih potih in Tebe je izbral za posredovalca, ki me je privél na pravo pot. Srečen sem v nesreči! Frančiškanski pater je bil že trikrat pri meni in skrbi zame kakor oče za svojega sina. Vse sem mu sporočil in izročil. Gospod je moj tolažnik, in nebeška kraljica moja pomočnica . . .

Zrem ljudi, ki tekajo po ulicah k Šmarnicam. Ah, srečni ljudje! Tudi pred menoj na mizi stoji majhen kip nebeške kraljice in šmarnice jo venčajo. Kako sladek mi je pogled na to podobo! V rokah pa držim sv. razpelo. Nikdar nisem mislil, nikdar upal, da mi bo razpelo v toliko tolažbo. Da, človek potrebuje prej ali slej, ako kaj misli, tudi druge filozofije kakor iz vinskih duhov, praznih besedij blaziranih zasmehovalcev svete vere in topih epikurejcev sedanjega časa. Kako sem srečen, da sem našel to filozofijo in ne umrjem, kakor pogine živinče.

Še se utrinjajo solnčni žarki v oknu, še žari večerna zarja v daljavi . . . A kako dolgo še? . . .

Ljubi prijatelj! Morda že zaspi za vselej ta trudna roka, ki piše zadnje pismo, tedaj, ko prebereš moje vrstice, labudjo pesem . . .

Ah, ljubi križ, dragi Rešitelj, da nisem poprej maral zate!

Prijatelj, ne pozabi me v molitvi. Poravnal sem vse, tudi Luki sem poslal novce, ki jih Ti ne maraš! Še jedenkrat: pozdrav Tebi, pozdrav sestrici!

Tvoj
umirajoči
Radoslav.

XXIV.

Krešimir Radoslavu.

V Klancu, vel. travna 189.

Kako hudo mi je, da se je vse zasukalo tako! Dal bi Ti življenje svoje, ako bi Te mogel s tem rešiti. Žalost mi trga srce, in vendar sem vesel, ko berem in berem Tvoje pismo. Oh, kako si mi drag, moj ljubi prijatelj!

Gradba in bramba jeruzalemskega mesta.

Risal A. Guaiž.